

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Po dvajsetih letih v Tribučah

Zadnje dni novembra se je v Sloveniji mudila 53-članska delegacija borcev 1. avstrijskega bataljona, ki so ob 20. obletnici formiranja svoje borbene enote prispeli k nam na povabilo predsedstva ZZB NOV Slovenije. Gostje z Zgornje in Spodnje Štajerske, Koroske in avstrijske Tirolske so 27. novembra opoldne prešli mejo v Šentilju in se sešli s svojimi slovenskimi prijatelji. Popoldne na dan republike so se v Mariboru poslovili, po treh dneh doživetij iskrenega prijateljstva dveh narodov, in v domovino odnesli mnogo spominov nepozabnih srečanj s kraji, kjer so se borili, in na skupno borbo s slovenskimi partizani proti skupnemu sovražniku — fašizmu.

Počastitev spomina dveh borcev 1. avstrijskega bataljona na Smuki (Foto: M. Polenčič)

Veselo družino avstrijskih in slovenskih gostov sem našel pri večerji v restavraciji ljubljanskega hotela »Lev«; v Ljubljano so se po ogledu Maribora pripeljali z avtobusom. V prijateljskem vzdušju so nekdanji borci premlevali dvajset let stare, obledelval dogodke. Od srca so se nasmejali marsikateri »lumpariji«, ki so jo pripravili sovražniku. Spominjali so se svojih bojnih tovarišev, rojakov in slovenskih borcev, ki so jim tako pri srcu in jim danes ne morejo stisniti desnice.

Navdajal me je občutek, kot da bi ta živahna družba sedela, kot nekdaj, pred dvajsetimi leti, ob tabornem ognju. In res, gostov se je prijela domačnost, prežeta z neprikritim veseljem do zopetnega, težko pričakanega snidenja.

Med gosti so bili tudi vsi štiri slovenski tolmači, ki so se ob ustanovitvi priključili 1. avstrijskemu bataljonu in se v njegovih vrstah borili do osvoboditve. Rafko Kroselj, doma iz Griž pri Zalcu, je povedal o svojih vtisih ob prvem srečanju z avstrijskimi borci:

»To so bili res dobri fantje, pogumni, disciplinirani, zvesti tovariši in zelo družabni. Tolmači smo jim bili potrebni, ker smo poznali kraje, kjer smo se bili, in domačine. Od slovenskih borcev so se razlikovali samo po govoric in tudi to smo kmalu premostili.«

Mnogi avstrijski borci so se na slovenskih tleh naučili slovensčine in nekaj jih je še sedaj, po dvajsetih letih, skoraj gladko govorilo slovensko.

Obiska v Sloveniji se je udeležil tudi novinar glasila avstrijske Komunistične partije »Volks-wille«, tovariš Josef Nischelwitzer, ki je vso drugo svetovno vojno preživel v koncentracijskih taboriščih Dachau, Flossenbürg in Mauthausen. »Zelo sem srecen, ko opazujem in čutim globoko tovarišstvo med slovenskimi in avstrijskimi borci ter njihovo veselje ob srečanju. Presenečen sem nad izrazom iskrenega prijateljstva in pozornosti, ko ste v Tribučah pri Črnomlju postavili spominsko obeležje kot pomnik ustanovitve edine avstrijske vojaške formacije, ki se je borila proti fašizmu in nacizmu. Želim, da bi vezi med slovenskimi in avstrijskimi borci postale še globlje in tesnejše.«

OBČANOVA BELEZNICA

Ne, dejansko ne moremo mimo današnjega dneva! Preveč so pomembni ti dnevi, ko je začel zasiedati v našem glavnem mestu VIII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije in preveč pričakujemo od njegovih sklepov, da bi lahko sili nismo tudi na tem našem mestu.

Osmi se bodo sestali delegati, komunisti, na svojem kongresu. Osmi se bodo izvoljeni delegati pogovorili o nadaljnjem delu in nalogah komunistov, ki jih bodo zastopali.

To pot — je to že armada. Milijonska. Milijon komunistov šteje danes organizacija Zveze komunistov Jugoslavije.

Misli ob VIII. kongresu

Za začetku poti jih ni bilo toliko. Bilo jih je mnogo mnogo manj. In če je bila tedaj — v primerjavi s današnjim številom pešica komunistov sposobna »premikati gore«, bi danes ta milijonska armada lahko storila to veliko laže in tudi mnogo več.

Pogoji dela komunistov so se spremenili. Terjajo od slehernega ne le predanost boju in pripadnost ideji ter načelom, marveč mnogo drugih sposobnosti, ki jih prinaša sleherni dan v družinskih in družbenih odnosih. Če pogledamo vse te uspehe, ki smo jih dosegli in jih še dosegamo na vseh področjih našega družbenega, gospodarskega življenja, lahko mirno duše ugotovimo, da je to v veliki meri zasluha tudi komunistov. Lahko pa bi bili ti uspehi še večji, še bolj otippljivi, če bi se vsaj znašli v novih pogojih delovanja, v novejših pogojih družbenega dogajanja...

Udeleženci NOV po 8. IX. 1943 v novem pokojninskem sistemu

V dosedanjih dveh člankih smo obravnavali pravico do starostne pokojnine, odmero pokojnine in prevedbo pokojnin udeležencev NOV, ki so stopili v narodnoosvobodilno vojno pred kapitulacijo Italije, to je pred 9. 9. 1943. Danes si bomo ogledali še, kakšne pravice in ugodnosti imajo v novem pokojninskem sistemu udeleženci NOV, ki so stopili v narodnoosvobodilno vojno po kapitulaciji Italije, to je po 8. 9. 1943; posebej si bomo ogledali tudi prevedbo pokojnin teh udeležencev na novi zakon. Tudi to pot bomo naša izvajanja ilustrirali s konkretnimi primeri.

AJ POGOJI ZA PRIDOBITEV PRAVICE DO POKOJNINE IN ODMERA POKOJNINE

Udeleženci NOV, ki so stopili v narodnoosvobodilno vojno po kapitulaciji Italije (t. j. po 8. 9. 1943), imajo v sistemu pokojninskega zavarovanja — tako v sedanjem, kakor po predlogu novega zakona — manjše pravice in ugodnosti, kot jih imajo udeleženci NOV pred 9. 9. 1943. Ugodnosti prvih sestoji v glavnem iz naslednjih treh ugodnostih:

1. čas, prebit v NOV oziroma pri aktivnem in organiziranem delu za NOV, se jim šteje v poveča glede na leto vstopa v NOV za določen odstotek, t. j. udeležencem NOV od 9. 9. 1943 do konca 1943 za 60 % udeležencem NOV iz leta 1944 za 30 % udeležencem NOV iz leta 1945 za 10 % — vendar v vseh primerih največ do 85 % pokojninske osnove (prejemkov).

Pri tem pa je poudariti, da se pri teh udeležencih NOV ugotavlja pravica do starostne pokojnine ter odmerja višina pokojnine tako, kakor za redne zavarovance, in ne ob ugodnostih, ki veljajo za udeležence NOV pred 9. 9. 1943.

Osmemu kongresu plamteč pozdrav

Danes se je začel v Beogradu VIII. kongres Zveze komunistov Jugoslavije, ki mu pošiljamo plamteč pozdrav.

Prepričani, da izražamo misli in občutke vseh članov Zveze združenj borcev Slovenije, iskreno želimo, da bi bilo delo kongresa tako plodno, kot je bilo plodno delo prejšnjih kongresov, mejnikov v graditvi socializma v naši domovini, ki so v skladu z naukom Marxa, Engelsa in Lenina usmerjali našo pot naprej.

Od zadnjega kongresa, ki je bil v Ljubljani, je minilo dobrih sedem let. To je bil čas velikih uspehov in ponovne afirmacije delavskega in družbenega upravljanja kot osnove našega napredka. Na podlagi smernic VII. kongresa so se demokratične osnove našega življenja razširile in utrdile, sistem samoupravljanja se je obogatil z novimi oblikami in dobil močnejšo materialno podlago. Demokratične pridobitve je uzakonila leta 1962 nova ustava, ustava delovnega človeka — ustvarjalca in upravljavca — ki je najboljšo orožje v boju zoper birokratske ostanke in napake na katerem koli območju.

Želimo, da bi bil VIII. kongres nova, trdna stopnica delovnega človeka na njegovi poti kvišku, na poti graditve socialističnega humanizma in možnosti boljšega življenja.

1. čas, prebit v PO, NOV in POJ ter v JA se jim šteje v pokojninsko dobo tudi pred dopolnitvijo 15. leta starosti;

2. čas, prebit v PO, NOV in POJ ter v JA se jim šteje v pokojninsko dobo tudi pred dopolnitvijo 15. leta starosti;

3. v primeru, če njihova pokojninska doba ne doseže 40 let (moški) oziroma 35. let (ženske), se jim znesek pokojnine, odmerjen po priznani pokojninski dobi,

9. 9. 1943. Redni pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine pa so po predlogu zakona: 20 let pokojninske dobe ob starosti 60 let (ženske 55 let), oziroma izjemno 15 let pokojninske dobe ob starosti 65 let (ženske 60 let), v tem ko zadostuje za ude-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Osmi kongres bo delovni dogovor. Osmi kongres bo pregled dosežene v zadnjih sedmih letih. Osmi kongres bo odkril pomene in vse napake in pomanjklivosti v delu komunistov, bo sito, skozi katerega bomo presejali vse uspehe in ugotovili, kaj je bilo prav in kaj narobe. Kaj bi lahko bilo še boljše, če bi vsi storili vse tisto, kar nalagata komunistični program in statut Zveze.

Kaj torej pričakujemo od Osmega kongresa? Kaj pričakujejo delovni ljudje vse Jugoslavije od tega najvišjega foruma komunistov Jugoslavije?

Naj mi bo dovoljeno uporabiti nekaj stavkov iz uvodnih besed Mitje Ribičič, ki jih je zapisal v minulih prazničnih številki »Dela«:

Delovni ljudje pričakujejo, da bo Osmi kongres spodbudil jasnejšo in enotnejšo usmeritev komunistov v graditvi samoupravnega in odnosoma ustrezne ekonomskega sistema in komunalnemu sistemu primerne delovne osnove; pričakujejo doslednejši korak v uresničevanju sprejetih programskih načrtov VII. kongresa ZK, predvsem pa doslednejšo uveljavitev ustavnih načel na vseh področjih.

Osmi kongres bo po našem mišljenju pomenil novo uveljavitev programa in ustave, utrdil bo samoupravljanje in nakazal pogoje za razširitev samoupravnih pravic človeka in delovne organizacije tudi na področju dolgoročnejših družbenih načrtov.

Poudariti bo odločno usmeritev aktivnosti komunistov, ki naj bi se odsele boji kot zidarji tovarn in cest uveljavili kot družbeni delavci za socialistične, humane odnose med ljudmi, za spoštovanje samoupravnih pravic, za javnost in zakonitost in dosledno marksistično kritiko paježanja programskih in ustavnih načel v gospodarskem in kulturnem življenju...

Oči vseh delovnih ljudi bodo teden dni uprte v Beograd.

Ne brez razloga!

In ne brez pričakovanj!

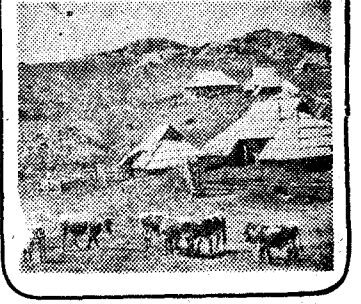
Kajti — Osmi kongres Zveze komunistov bo opravił nemajhno delo v zadržanosti se boljšega, predvsem pa nakazovanju hitrejše priхода jutrišnjega dne...

Ni dvoma, da si ga vsi želimo. Toda zanj bo treba še marsikaj žrtvovati in marsikaj v našem vsakdanjem življenju spreminiti.

I.Z.T.O. AUSEC

**LJUBLJANA TRANSPORT
ZIGNICA VELIKA PLANINA**

Avtobusna zveza Ljubljana—Kamnik—Kamniška Bistrica, vzpenjača na Veliko planino, hotel Šimnovec, gostišče pod Zelenim robom, planinski domovi in počitniške planinske kočice vabijo!

**BESEDE
IN
DEJANJA**

● Več enakovrednih kandidatov

Množičnost in kvaliteta sistema samoupravljanja bi bili dvomljivi, če bi bil nadaljnji socialistični razvoj res odvisen od tega, ali je zapisan na volilnem lističu samo en kandidat. Narobe: prav družbeno-politični sistem, kakršnega razvijamo pri nas, njegovo široko zaledje kadrov je dovolj veliko jamstvo za to, da Socialistična zveza lahko enako zaupa in podpira več enakovrednih kandidatov, s tem da prepušča demokratični odločitvi ljudi, kdo izmed njih bo izvoljen.

F. Setine — Delo 17. XI. 1964

● Zaprte šole, ker ni učiteljev

Po dvomesečnem pričakovanju učiteljev in predavateljev na šolah v nekaterih južnih krajih Srbije, za katere so bili nekajkrat razpisani natečaji, vendar se ni nihče odzval, je zdaj zaprtih okrog 100 šol. Po informacijah iz občinskih skupščin hodijo zdaj otroci v šole v sosednih krajih, tako da morajo nekateri prehoditi tudi do 15 km. Precej pa je otrok, ki zdaj sploh ne hodijo v šole. Po nekaterih analizah občinskih organov za prosveto iz najbolj oddaljenih naselij. Znan je tudi statistični podatek, da nad 1000 fantov in deklet od 10 do 20 let starosti ne zna pisati in brati, a na novo nastala situacija nevpisanih 600 za šolo dorašilih otrok še poslabšuje to situacijo.

Ljubljanski dnevnik, 13. XI. 1964

● Nepismenost narašča

V informaciji odbornikom občinske skupščine Novi Pazar je rečeno, da 600 otrok ni moglo biti vpisanih v prvi razred zaradi pomanjkanja prostorov in učiteljev. To so otroci iz najbolj oddaljenih naselij. Znan je tudi statistični podatek, da nad 1000 fantov in deklet od 10 do 20 let starosti ne zna pisati in brati, a na novo nastala situacija nevpisanih 600 za šolo dorašilih otrok še poslabšuje to situacijo.

Politika — 18. XI. 1964

● Vedno manj mleka

Podatki za vso državo kažejo, da se prireja mleka od leta 1959 zelo hitro zmanjšuje, namesto da bi naraščala. Tako je bila leta 1960 kar za 17 milijonov litrov manjša. Leta 1961 že za 41 milijonov litrov manjša. Za 62 milijonov litrov manjša — ne kakor leta 1959, marveč predlanskim. V zadnjih petih letih je prireja mleka v vsej državi nazadovala kar za 17 milijonov litrov — skorajda neverjetna številka.

Kmečki glas — 19. XI. 1964

● Zakaj enostavno?

Nekatere občinske službenice ne more pripraviti o smrti občana niti plačan račun o pogrebu. So tudi zavodni za socialno zavarovanje, ki za novorojenega otroka zahtevajo tri izpisne iz knjižice rojnih (enega za zdravstveno knjižico, drugega za otroški dosežek, a tretjega za prispevek za opremo dojenčka), čeprav rabijo vse tri enake dokumente isti službenici.

Nikola Mrkič, republiški poslanec v SABOR SRH 11. XI. 1964, VUB 18. XI. 1964

● Zelo zanimivi podatki

Po podatkih, ki jih posreduje zahodnonemška revija »Der Spiegel« in ki jih je zbral značilni institut Wickert iz Tübingena, je večina državljanov Zvezne republike Nemčije zoper nadaljnje procese proti nacističnim vojnim zločincem. Proti sodnemu preganjanju se je namreč izreklo 63 odstotkov moških in 76 odstotkov žensk. Dva odstotka žensk anketarjem nista hotela dati nobene izjave, medtem ko jih je bilo 22 odstotkov za nadaljevanje pregona nacističnih zločincev. Od moških se je za pregon izreklo 37 odstotkov. Vsekar zelo zanimivi podatki.

T. T. — 17. XI. 1964

● Lep vzgled

Odkar so gostinci v Požarevcu pred 20 dnevi znižali cene vina od 350 na 250 dinarjev, imajo dvakrat večji promet. V prihodnjih dneh bodo znižali tudi cene mesa, pečenu na »roštilju«.

Politika — 17. XI. 1964

● O pravilnem obveščanju

Povsem jasno je, da načelo javnosti ne pomeni obveščanja občano-ov o že sprejetih sklepih, ampak pomeni predvsem takšno obveščanje, ki omogoča občanom, da vestransko sodelujejo v razpravah o problemih in pa seveda, ki jim daje možnost, da sodelujejo pri sprejemanju sklepov.

Poslanec Jože Šmole o organizacijsko političnem zboru republiške skupščine — Delo 14. XI. 1964

Udeleženci NOV po 8. IX. 1943 v novem pokojninskem sistemu

(Nadaljevanje s 1. strani)

ležence NOV pred 9. 9. 1943 že starost 55 let (ženske 50 let).

Za predčasno pokojnino (uvečljavljeno pred dopolnitvijo 60. oz. 55. leta starosti) se zahteva za udeležence NOV po 8. 9. 1943 vsaj starost 55 let (ženske 50 let) in 35 let (ženske 30 let) pokojninske dobe; vendar se jim odbije od rednega odstotka pokojninske osnove še dodatni odstotek (po zadnjem predlogu 2% oziroma 2,5% za vsako leto, ki manjka do polne pokojninske dobe 40 let (ženske 35 let). Tem udeležencem, ki bi uveljavili takšno predčasno starostno pokojnino, se tudi ne more povečati nepolna pokojnina za zgoraj navedene odstotke na sodelovanje v NOV. Nasprotno pa je za udeležence NOV pred 9. 9. 1943 takšna pokojnina redna pokojnina (ne predčasna) in jim daje pravico do najvišjega, to je 85% pokojninske osnove, brez odbitka.

Končno je različen pri eni in drugi kategoriji udeležencev NOV tudi začetni odstotek, s katerim se odmeri pokojnina pri minimalni pokojninski dobi 15 let: pri udeležencih NOV po 8. 9. 1943 gre za 15 let pokojninske dobe 35% (ženskam 40%) pokojninske osnove in se nato dviga pri moških vseskozi po 2% za vsako nadaljnje leto, pri ženskah pa najprej po 3% (do 20 let pokojninske dobe), nato pa po 2% za vsako nadaljnje leto, dokler ne doseže tak udeleženec pri 40 letih pokojninske dobe (ženska pri 35 letih) najvišji možni odstotek pokojninske osnove (85%). Pri udeležencih NOV pred 9. 9. 1943 (izvzemaš nosilce »Spomenice 1941«, ki imajo posebno ugodnost 100% pokojninske osnove) pa je startni odstotek ugodnejši: za 15 let delovne dobe jim gre 45% (ženskam 47,5%) pokojninske osnove in se ta odstotek dviga pri moškem za vsako nadaljnje leto po 2%, pri ženskah pa za 2,5% tako da doseže moški pri 35 letih, ženska pa pri 30 letih pokojninske dobe najvišji možni odstotek, t. j. 85% pokojninske osnove. Kolikor udeleženec NOV pred 9. 9. 1943 ne doseže 35 (30) let pokojninske dobe, se mu poveča nepolna pokojnina v vsakem primeru za 60%, vendar največ do 85% pokojninske osnove (spet z izjemo nosilcev »Spomenice 1941«, ki imajo v vsakem primeru 100% pokojninske osnove).

Primer: Udeleženec NOV od 1. X. 1943 ima 20 let pokojninske dobe in 60 let starosti; njegovi povprečni prejemki so 50.000 din. Za 20 let pokojninske dobe mu gre 45% pokojninske osnove (35% + 5 krat 2%) ali 22.500 din. Ker je udeleženec NOV iz leta 1943, se mu poveča ta nepolna pokojnina za 60% ali za 13.500 din. S tem povečanjem

znesa njegova pokojnina 36.000 din, torej manj od 85% pokojninske osnove (42.500 din).

Ko bi bil ta zavarovanec udeleženec NOV pred 9. 9. 1943, bi mu šla za 20 let pokojninske dobe pokojnina v višini 55% osnove ali 27.500 din; k tej pokojnini bi mu šlo povečanje 60% ali 16.500 din, tako da bi znašala starostna pokojnina teoretično 44.000 din, vendar ne sme preseči zneska 42.500 din, to je 85% pokojninske osnove.

B) PREVEDBA POKOJNIN

Podobno, kot smo v prejšnji številki obravnavali prevedbo pokojnin že upokojenih udeležencev NOV pred 9. 9. 1943, bomo tudi prevedbo pokojnin udeležencev NOV po 8. 9. 1943 razdelili po obdobjih, v katerih so bili ti udeleženci upokojeni: pred 1. 1. 1958, med 1. 1. 1958 in 31. 12. 1960 ter med 1. 1. 1961 in 31. 12. 1964.

1. Udeleženci NOV po 8. 9. 1943, upokojeni pred 1. 1. 1958

Kot vsi upokojenci, ki so imeli ob upokojitvi priznani I., II. ali III. kategorijo delovnega mesta, se še pred prevedbo pomaknejo za en zavarovalni razred višje (kvalificirani delavci za dva razreda višje), če imajo vsaj 25 let priznane pokojninske dobe. Nato se jim ugotovi nova pokojninska osnova, to je izvedeni in valorizirani povprečni osebni dohodek novega zavarovalnega razreda, in nato odmeri pokojnina v predpisanim odstotku glede na priznana leta pokojninske dobe. Kolikor udeleženec NOV nima 40 (35) let pokojninske dobe, se pokojnina poveča za določen odstotek (glej zgoraj) glede na leto vstopa v NOV, vendar ne nad 85% pokojninske osnove.

Primer: Udeleženec NOV iz leta 1944 — visokokvalificiran delavec z 31 leti pokojninske dobe je bil upokojen leta 1957 v IX. zavarovalnem razredu. Pred prevedbo se preuverte v VIII. zavarovalni razred, v katerem znaša nova pokojninska osnova (t. j. izvedeni in valorizirani povprečni osebni dohodek VIII. zavarovalnega razreda po tabeli iz 1. 1961) 37.000 din. Za 31 let priznane pokojninske dobe mu gre 67% pokojninske osnove ali 25.192 din. Ker je udeleženec NOV iz leta 1944, se mu ta pokojnina poveča za 30% ali za 7558 din, tako da znesa pokojnina 32.750 din. Ker je imel do sedaj pokojnino 23.833 din, je torej prevedena pokojnina za 37,30% višja.

2. Udeleženci NOV po 8. 9. 1943, upokojeni od 1. 1. 1958 do 31. 12. 1960

Pri teh udeležencih se ne opravi predhodna korektura zavarovalnega razreda, kot pri prvi skupini, temveč se takoj ugotovi izvedeni in valorizirani osebni

dohodek glede na priznani zavarovalni razred, nato pa odmeri nova pokojnina v odstotku od nove pokojninske osnove glede na priznana leta pokojninske dobe. Kolikor udeleženec NOV ne doseže 40 (ženske 35) let pokojninske dobe, se nepolna pokojnina poveča za določen odstotek glede na leto vstopa v NOV (glej zgoraj), vendar največ do 85% pokojninske osnove.

Primer: Udeleženec NOV od 1. decembra 1943 — uslužbenec s srednjo strokovno izobrazbo — je bil upokojen leta 1960 s 25 leti pokojninske dobe in povprečni osebnim dohodkom 32.000 din po V. zavarovalnem razredu. Njegova sedanja pokojnina znaša 29.509 din. — Nova pokojninska osnova (t. j. valorizirani osebni dohodek) je 44.500 din; za 25 let pokojninske dobe mu gre 55% pokojninske osnove ali 24.475 din s povečanjem 60% kot udeležencu NOV iz leta 1943 ali 14.685 din. Nova pokojnina znaša torej 39.160 din ali 32,71% več od dosedanje.

3. Udeleženci NOV po 8. 9. 1943, upokojeni od 1. 1. 1961 do 31. 12. 1964

Tem udeležencem NOV se najprej valorizira osebni dohodek, po katerem so bili upokojeni, in sicer z uporabo predpisanega valorizacijskega količnika: tako valorizirani osebni dohodek je nova pokojninska osnova, od katere se odmeri nova pokojnina v ustreznem odstotku glede na leta priznane pokojninske dobe. Kolikor udeleženec NOV ne doseže 40 (ženska 35) let pokojninske dobe, se jim nepolna pokojnina poveča za ustrezni odstotek po letu vstopa v NOV, vendar največ do 85% pokojninske osnove.

Primer: Udeleženec NOV iz leta 1945 — uslužbenec z višjo strokovno izobrazbo in 35 leti pokojninske dobe, je bil upokojen s 1. 1. 1964 na podlagi osebnega dohodka 50.000 din, doseženega v letu 1963, in sicer po II. zavarovalnem razredu. Sedanja pokojnina znaša 37.187 din. Njegov osebni dohodek se valorizira s količnikom 114, tako da znesa nova pokojninska osnova 57.000 din. Za 35 let pokojninske dobe gre po predlogu zakona 75% pokojninske osnove ali 42.750 din. Kot udeležencu NOV iz leta 1950 se ta pokojnina poveča za 10% ali 4275 din, tako da znaša nova pokojnina 47.025 din, kar je še vedno manj od 75% osnove (48.450 din), vendar za 37,8% višja od sedanje.

Tudi k tem primerom pripominjamo, da valorizacijski količniki še vedno niso dokončno določeni in da bodo po vsej verjetnosti višji, kakor jih vsebuje predlog zakona in ki smo jih uporabili v zgornjih primerih.

Dr. Lev Svetek

Člani Kluba študentov Mirenske doline poleti 1939 v Mokronogu. Sandi Majcen ml. — pobudnik KSMD (tretji od desne zadaj).

Klub študentov Mirenske doline 1938—1941

MILAN BREZOVAR

Po ustanovnem kongresu na Cebinah, 18. aprila 1937, slovenska komunistična stranka v popolnem soglasju s prizadevanji vodstva KP Jugoslavije organizira med ljudskimi množicami širok boj proti prodirajočemu nacifašizmu, za ohranitev neodvisnosti države pred imperialistično nevarnostjo, za iztreljanje petokolonaštva in proti ljubimkanju beograjske vlade z nacifašisti, za obrambo države pred zunanjimi sovražniki in njihovimi domačimi pomočniki, za demokratizacijo oblasti v tedanji Jugoslaviji.

Ta vsestranski protifašistični boj komunistična stranka razširja ne le med delavci v industrijskih krajih, temveč tudi med kmeti in obrtniki na podeželju ter med študenti v mestih. To z vsakim dnem širše gibanje, ki ga je zanesla komunistična stranka po vsej Sloveniji, so tvorili iskreni, zavedni in revolucionarni borci, ki so se začeli vedno bolj vezati na skupni program tako imenovane Ljudske fronte, oziroma pozneje Zveze delovnega ljudstva ne glede na strankarsko pripadnost, svetovalni nazor in vero.

Tako je nastal in deloval tedaj po smertnih ukazih komunistične stranke tudi v dolini rečice Mirne na Dolenjskem Klub študentov Mirenske doline (KSMD). Ta naj bi po predvidenih načrtih povezoval tamkajšnje študente in dijake višjih razredov srednjih šol. Zamisel, da se ustanovi takšna študentovska organizacija, je dala komunistična stranka preko študenta veterine Sandija Majcna ml. iz Mokronoga. On in študentka ekonomske visoke šole Marta Kovčič iz Tržišča sta odšla študirat v Zagreb v jeseni 1937 in se tam vključila v študentovsko, marksistično usmerjeno organizacijo »Jugoslovansko« akademsko društvo Triglav. Ko sta naslednje leto odšla na zagrebško univerzo še abiturienta Branko Grahek in Franci Zlajpah iz Mokronoga, sta se tudi ta dva vključila v akademsko društvo Triglav. Le-to jim je nudilo sistematičen pouk o napredni vedi politične ekonomije. Obiskovali so kvaliteten predavanja iz predmeta politične ekonomije, ki so jih prirejali »ursovski« sindikati v Zagrebu na Primorski ulici št. 2. Vrsto predavanj o slovenskem narodnem vprašanju je imel tedaj tudi znani politični delavec med študenti Sergeja Kraigher. V prostorih tega društva so se zbirali marksistično usmerjeni študentje, od katerih so se številni odklovali kot politični delavci v narodnoosvobodilni borbi in ljudski revoluciji: Slava Klavara, Blaž Röck-Biba, Dušan Mravljak, Maks Durjava, Peter Deržaj, Pavle Zaucer, Dušan Pirjevec, Zivko Bernot, Vinko Zeleznikar, Vilma Beblerjeva in drugi.

Študentu Sandiju Majcnu, ki je postal v tem kandidatu za člana Komunistične stranke Jugoslavije, se je v soglasju z naporii stranke že konec leta 1937 porodila misel, da bi ustanovili v Mirenski dolini študentovsko društvo, sorodno zagrebškemu Triglavu. Člani tega društva naj bi delovali med prebivalstvom Mirenske doline, ki je bilo nesebeško pod vplivom klerikalizma in njegovoga protikomunističnega »Prirejali naj bi javne kulturno prosvetne nastope, se nenehno povezovali z ljudmi in jih pridobivali za pravične cilje komunistične stranke v boju za izboljšanje njihovih narodnih in družbenih razmer ter proti nacifašistični nevarnosti, ki je z vsakim dnem bolj grozila ljudstvu jugoslovanskih narodov.

V prvi polovici leta 1938 je do bil Sandi Majcen od Sergeja Kraigherja partijsko nalogo, da to zamisel tudi dejansko uresniči. Tako je postal Majcen pred komunistično stranko odgovoren za nastanek Kluba študentov Mirenske doline.

Čim se so ob poletnih počitnicah »zagrebški« študentje vrnili v Mokronog, so se takoj povezali s tamkajšnjimi študenti ljubljanske univerze: Gojmirom Demšarjem, Ljubom Podlipcem in Albinom Koželjem iz Mokronoga, Milanom in Stankom Rijavcem ter Papežem Justji iz Krmelja, Milanom in Vladom Brezovarjem ter Poldetom Tomincem iz Sentruperta, Rikom Kolencem in Tone-tom Marinom iz Mirne, Jožetom Prijateljem iz Ponikve pri Trebnjem ter Urošem Ruprechtom in Milanom Zdravičem iz Tebnje-ga. Ti so se zedinili v tem, da je v Mirenski dolini zares potrebna takšna študentovska organizacija, ki bi pridobivala ljudstvo za narodnoobrambno delo. Potrebno je bilo sedaj pridobiti za to čim več študentov in dijakov v Mirenski dolini.

Pri ustanavljanju kluba in pri pridobivanju članstva zanj je bilo treba računati z različnimi klerikalnimi, liberalnimi in nacionalističnimi političnimi strujami med študenti Mirenske doline in zlasti še z razmeroma močnim vplivom klerikalcev v dolini, ki so se kmalu po ustanovitvi kluba odločno opredelili proti njemu. Študente je bilo tedaj potrebno vzgajati, pridobivati jih za naprednejše misli in akcije, združiti jih ob izkoreninjenju ozkih in zaostalih političnih pojmovanj, ki so jih porajale lokalistične razmere med nasprotnima in močno zakoreninjenima taboroma, med klerikalnim in nacionalistično liberalnim taborom, katere so že začele predsedati povprečno orientiranemu študentu takrat, jim odpirati pogled na svet s širših in naprednejših pozicij in čim bolj realno in objektivno prikazovati za naš in ostale narode v Jugoslaviji nacifašistično nevarnost, ki je pretela predvsem geografsko najbolj izpostavljene Sloveniji.

Napredni študentje in dijaki višjih razredov srednjih šol so se vključevali v KSMD brez političnih predsodkov in pomislekov, nekaj njih, ki so bili deloma sicer pod vplivom klerikalizma ali drugih političnih smeri, je verjelo v »apolitičnost« te organizacije in so se tudi vključevali vanjo, vtem ko so nekateri najbolj zagrizeni sovražniki napredka odklonili svoj prijem z izgovorom, da nimajo v njem kaj iskati. Ob vseh teh protislovjih pa je pristopila in klub ogromna večina študentov in dijakov v Mirenski dolini.

V letu 1938/1939 so študentje in dijaki Mirenske doline vneto razpravljali o vsebini in delu svoje-ga kluba. Ustanovni člani so organizirali prepričevalne in pojasnjevalne sestanke, da bi tako v klub pritegnili čim več študentov in dijakov ter jih usmeriti v konstruktivno delo. Takšne sestanke so prirejali v gostilni Sandija Majcna st. pa tudi v Zlajpahovi v Mokronogu, v gostilni Lojzeta Jakliča v Sentrupertu, v Zajčevi na Bistrici pri Mokronogu, v Grmovškovi v Ponikvah pri Trebnjem. Hkrati s tem so se borili

tudi pri pristojnih oblasteh za uradno odobritev pravil kluba in dovoljenje, da sme javno nastopati. Za osnovo pri sestavljanju klubskih pravil, ki so jih morali predložiti sreskemu načelniku, so jim služila pravila zagrebškega društva Triglav, ki so jih prikrojili krajevnim razmeram. Studenta Sandi Majcen in Branko Grahek, ki sta bila zadolžena, da uredata vse potrebno v zvezi s potrditvijo pravil in javnega nastopanja, sta naletela pri sreskemu načelniku v Krškem na silne težave. Takratni sreski načelnik, ki je bil vdan režimski človek, ni hotel potrditi predloženih pravil in izstaviti dovoljenja za javno nastopanje kluba. Izmišljal si je namrazočnejše izgovore in poti, same da ne bi Majcen in Grahek prišla do njega s svojimi zahtevami. Večkrat se jima je namerno umaknil; drugič ju je naročil na uradni dan v Mokronogu, ki je bil samo enkrat na mesec, pa nista prišla na vrsto; potem je zopet zahteval v pravilih različne popravke itd. Toda študenta sta bila vztrajna in boljših živcev. Po enem letu in pol zavlačevanja je sreski načelnik poleti leta 1939 uradno odobril klubska pravila in izdal dovoljenje, da lahko javno nastopajo.

Vendar pa člani KSMD tudi v času, ko klub še ni bil uradno priznan, niso držali prekrizanih rok.

Člani KSMD so prvič javno nastopili ob VI. državnozbornih volitvah Milana Stojadinovića v decembru 1938. Motili so predvolilno zborovanje, ki ga je imel na trgu v Mokronogu minister dr. Miha Krek. Z medklici so mu vpadali v govor in ga sprovciorali, da je vzkljnil z okna stare mokronoške šole: »Vi, ki motite zbor z vašim vzkljanjem, lahko vidite, kakšen demokrat sem. Če bi bil drugi namesto mene, bi vam že pokazal!« Toda ni še dobro spregovoril teh besed, že so klubovce kljub njegovi »demokraciji« ostlopili orožniki in pazili nanje do konca zбора.

Pred temi volitvami je KSMD izvedel še propagandno akcijo s trosenjem protistojadinovičevskih in politikoroševskih letakov po okoliških cestah vpadnicah: Po 12 km dolgi cesti Mokronog—Bruna vas — Pijavice — Hrastovica — Sv. Rok — Mokronog; po 12 km dolgi poti Mokronog — Dolnje Lakenca; po 3 km dolgi cesti Mokronog — Bistrica in po 5 km dolgi poti Mokronog — Trebelno. Posebno pozornost pri trosenju teh letakov so posvetili poti, ki pelje na Zalostno goro, kamor se je k jutranji maši zbralo mnogo ljudi.

Trebanjski klubovci so s pomočjo trgovskih pomočnikov iz Groskove trgovine in z nekaterimi drugimi obrtniki in pomočniki trosili protirežimskie letake po cestah: Trebnje — Velika Loka — St. Lovrenc; Trebnje — Račje selo — Mrzla luža — Catež; Trebnje — Ponikve. Letaki so pozivali prebivalstvo, naj volijo levičarskega kandidata Mesojednika na opozicijski listi.

(Nadaljevanje)

Ob odkritju spominske plošče v Tribučah

(Nadaljevanje s 1. strani)

nemu odkritju spominske plošče na poslopju osnovne šole. Med zvoki vojaških koračnic in borbениh napevov je zbrane pozdravil predsednik ZB občine Crnomelj. Ob navzočnosti preživelih borcev bataljona, številnih domačinov Tribuč ter tovarišev Janka Rudolfa, predsednika ZZB NOV Slovenije, Dušana Furlana, člana IS skupščine SRS, gospoda Karla Novotača, generalnega konzula republike Avstrije v Jugoslaviji, tovariša Jaka Avšiča, bivšega namestnika Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, in drugih so svečano odkrili spominsko ploščo v počastitev ustanovitve 1. avstrijskega bataljona.

Tovariš Boris Butina, operativni oficir 1. avstrijskega bataljona je v slavnostnem nagovoru povedal: »24. novembra je poteklo dvajset let, odkar so na pobudo avstrijske osvobodilne fronte in na prošnjo avstrijskih antifaši-

stov ustanovili 1. avstrijski bataljon, ki je stopil v sestav narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije. Izredne zasluge za formiranje bataljona gredo nekdanjemu komisarju Glavnega štaba Slovenije tovarišu Borisu Kidriču, ki je tudi ves čas spremljal delovanje bataljona na Slovenskem. Ob ustanovitvi je bataljon štel okrog 120 borcev. Vodili so jih prekaljeni borci iz španske državljanske vojne. Borili so se najrazličnejših starosti, tudi veterani iz prve svetovne vojne, iz različnih krajev Avstrije. Bili so se za skupni cilj, za zgraditev nove domovine, svobodno, demokratično in neodvisno Avstrijo. Hudo se je bataljon boril v Podhosti, Podturnu, na Laščah, pri Selih in Topli rebrvi v Suhi krajini, v Podgradu in Vinji vasi pod Gorjanci, pri Ambrusu in drugod. Sodeloval je v borbah za osvoboditev Kočevja, Grosupljega in tudi Ljubljane, v katero je vkorakal 9. maja 1945 skupaj s Cankarjevo brigado. Ko danes od-

krivamo to spominsko ploščo, se zavedamo, da je naša prva dolžnost braniti najdragocenejšo pridobitev naše borbe — mir, in ustvarjati pogoje za miroljubno sožitje ter sodelovanje z vsemi narodi sveta.«

V Crnomlju v dijaškem domu so imeli udeleženci odkritja spominske plošče slavnostno kosilo. Naslednjega dne so si ogledali Velenje in v popoldne odpotovali proti Mariboru.

Organizatorji srečanja zaslužijo mnogo priznanja, da se je tridnevni obisk avstrijskih in slovenskih veteranov 1. avstrijskega bataljona odvijal po predvidenem programu. Tako so mnogo prispevali, da je srečanje doseglo svoj namen, zblizanje dveh narodov, ki sta se med drugo svetovno vojno z rano ob rami borila proti skupnemu sovražniku. Z. C.

Po dvajsetih letih v Tribučah

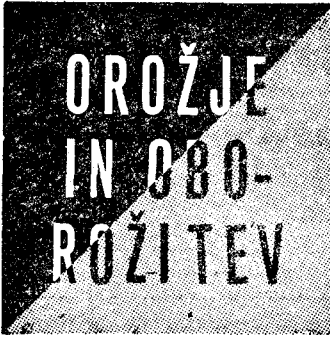
»DAVY CROCKET«

● Sovjetski helikopteri in ladje za Indonezijo

Po nekaterih podatkih bo sovjetska vlada dobavila Indoneziji ustrezno število helikopterjev, s katerimi bodo med drugim opremlili tudi indonezijsko vojno mornarico. Letos je indonezijska vojna mornarica dobila iz Sovjetske zveze že devet vojnih ladij. Gre za dva rušilca tipa »Skorij«, dve fregati tipa »Riga«, dva minolovca (verjetno tipa »T-43«), dve transportni ladji in en tanker.

● Tudi podmornice gredo v rezervo

Projektilske podmornice na klisični pogon »Graveler«, »Grayback« in »Barbero«, ki so oborožene z že zastarelimi projektili

»Regulus« (hitrost 1200 kilometrov na uro, doseg 1500 kilometrov), bodo dali v rezervo. Po vsem tem ima ameriška mornarica le še dve podmornici, oboroženi s projektili »Regulus«. To sta »Tunny« na klasični pogon in »Halibut« na jedrski pogon.

● Sovjetska kontrolna postaja na Kubi

Kubanski dnevnik »Revolucion« je sporočil, da je na Kubi začela pred kratkim delati sovjetska postaja za kontrolo nad poletni umetnih satelitov. V postaji so zaposleni kubanski znanstveniki in študenti, ki pa delajo pod vodstvom sovjetskih strokovnjakov.

● Nemški torpedni čolni

Turčija in Zahodna Nemčija sta podpisali pogodbo za dobavo ržnega vojaškega materiala. S tem v zvezi bodo Nemci poslali v Turčijo štiri torpedne čolne tipa »Jaguar«. Gre za kovinske torpedne čolne, ki imajo s tovorom vred 183 ton deplasmaja, oboroženi pa so z dvema protiletalskima topovima 40 mm in štirim torpedi kal. 533 mm. Dosežejo hitrost 80 kilometrov na uro, na vsakem izmed njih pa je 39 mož posadke.

● Pet britanskih jedrskih podmornic

Velika Britanija ima v narčrtu gradnjo petih jedrskih podmornic. Prvo, »Resolution«, grade v ladjedelnici Vickers Armstrong, drugo, »Renown«, pa so junija tega leta začeli graditi v Birkenheadu. Naslednji dve prideta na vrsto še letos, zadnja pa v prihodnjem letu. Gradnja bo trajala pet let.

Stroški za vseh pet podmornic so že poslali na šolanje v Združene države Amerike.

Novo orožje, ki ga uvajajo v zadnjem času v ameriške enote na evropski celini, vzbujajo čedalje večje zanimanje ljudi. Gre za orožje, ki je po zunanjem videzu in izdelavi zelo podobno nekdanji »bazuki«, medtem ko ga po učinku ne moremo primerjati z nobenim drugim klasičnim orožjem. Jedrska mina tega novega orožja je namreč smrtonosna za vse tiste, ki bi bili do 300 metrov daleč od kraja njene eksplozije.

Taktični izstrelek »Davy Crocket« izdelujejo v dveh različicah: v lažji in v težji. Lažjo lahko prenašajo vojak, težjo pa pritrjujejo na jeep ali oklepno vozilo.

Novo orožje deluje podobno kot »bazuka«, ima pa večji doseg: pri lažji izvedbi leti mina 2000, pri težji pa 4000 metrov daleč. V prvem primeru ima orožje kaliber 120, v drugem pa 155 mm.

S tem orožjem lahko streljajo klasične ali pa jedrske mine, katerih moč je manjša od 1KT (1 kilotona ustreza 1000 tonam klasičnega razstreliva). To pomeni, da imajo jedrske mine smrtonosne učinke na razdalji 200 do 300 metrov od središča jedrske eksplozije.

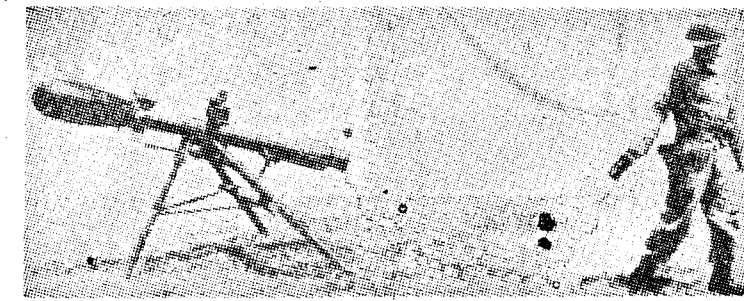
PARTIZANSKA IZNAJDLJIVOST

Napad v domobranskih uniformah

Električno centralo v vasi Ljuta pri Konjicu je stražilo dvajset domobrancev. Posadka resda ni bila velika, zato pa se je s svojimi štirimi mitraljezi in drugim orožjem skrivala za debelimi židovi betonskih bunkerjev in bodečo žico, skozi katero je tekla električni tok, in bi se lahko uspešno upirala celo precej močnejšemu napadalcu.

Partizanska skupinica, ki so jo sestavljali dva člana štaba 3. bataljona 17. krajiške brigade in nekaj borcev, bi se mogla polastiti električne centrale le z zvijačo, ne pa s silo. In tako je tudi bilo. Najprej so nekaj noči zapored obstreljevali in vznemirjali domobransko posadko, nato pa so ob poti, ki pelje iz Konjice v Ljuto, pričakali domobransko patroljo — dva vojaka in podoficirja. Partizanski obveščevalci so namreč zvedeli, da domobranska patrolja hodi ob ustreznem času tod mimo.

Niso čakali zaman. Domobranska patrolja je kmalu prišla, še hitreje pa je dvignila roke in se dala razorožiti. Povrh vsega pa

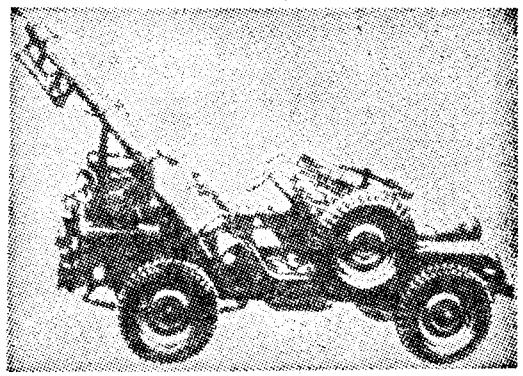

»Davy Crocket« pred izstrelitvijo

»Davy Crocket« v lažji izvedbi (XM-28) je težak le 68 kilogramov, za prenos orožja, bojne konice in radijske postaje pa zadostujejo že štirje ali pet vojakov. Orožje lahko pripravijo za streljanje že v treh minutah,

»XM-29« pa je nekoliko težja izvedba »Davy Crocketa«, ki je v tem primeru težak 168 kg. Orožje lahko strelja z vozila, lahko pa tudi s tal, če ga položijo na poseben trinožec. Bojne konice, ki imajo kaliber 279 mm, so debelejšje od ustja cevi. Zato jo izstrelijo tako kot tromblon iz puške.

Med izstrelitvijo mine so vo-

»Davy Crocket« na jeepeu

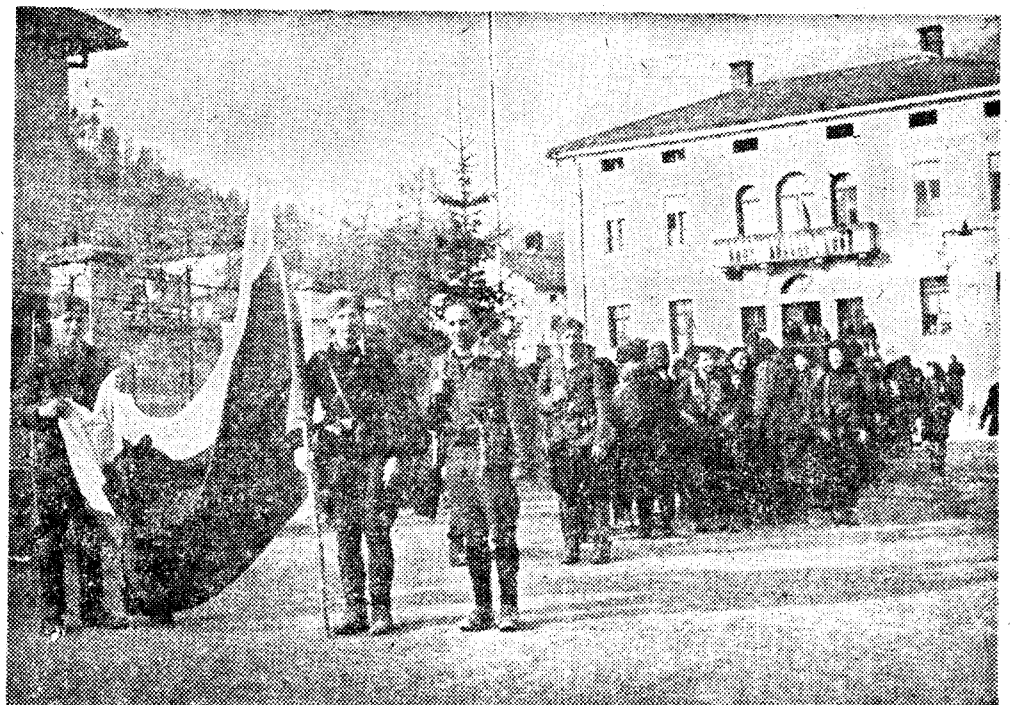
ške pehote. O tem, kdaj je treba čali nižji starešine, temveč uporabiti atomsko bojno konico rešine od komandanta divizije in ne navadno, pa ne bodo odlo-

Križarka »Eugenio di Savoia« v staro železo

V kratkem nameravajo poslati tudi staro železje grško križarko »Eugenio di Savoia« (8856 ton), ki jo je Grčija dobila leta 1950 od Italije na račun reparacij. Iz vojne mornarice pa jo bodo zdaj odstranili zato, ker se je njena življenjska doba že iztekla — splovili so jo bili namreč že leta 1936.

Zadnjič pa so spustili zasto vo tudi na italijanskih vojnih ladjah »Raiomondo Montecuccoli« in »Crecale«, ki sta tudi že stari kakih trideset let. Prva je križarka in ima 7675 ton, druga pa je rušilec s 1750 tonami, ki se je med drugo svetovno vojno udeležil 46 različnih bojnih akcij.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Skupina partizanov se je zbrala v vasi na Primorskem, verjetno v Cerknem. V ozadju je najbrž hrib Forezen. To je bilo spomlad 1944. — Prosimo, da nam poveste o nastanku fotografije, kar vam je znano. Morda vam bomo pomagali, če povemo, da je deklet-partizanka na skrajni desni, prva razločno vidna, ogrnjena s sukničjem, Helena Jere iz Bohinjske Bele, poročena Černe; sedaj stanuje v Radovljici.

OBRAMBNA VZGOJA IN CIVILNA ZAŠČITA

Pogosto pride zaradi pomanjkanja vode do raznih epidemij. Prav tako nastane precejšnja škoda pri požarih tudi zaradi tega, ker ni pri rokah dovolj vode. V vojnem času so v bombardiranih mestih vedno možnosti za izbruh velikih požarov, ki nastanejo bodisi zaradi zažigalnih bomb, ali pa v bodeči vojni zaradi toplotnega učinka atomskega orožja ali iz drugih vzrokov. Razen tega lahko sovražnik uporabi tudi vojne stroje, ki jih je mnoge mogoče odstraniti s cest, trgov in v drugih površnih prav z vodo.

Zato so za gašenje požarov in odstranjevanje vojnih strupov potrebne velikanske množine vode. Če upoštevamo, da lahko bombe poškodujejo vodovodne naprave in mreže, potem ostane mesto dlje časa brez vode tudi za gašenje požarov, za razkuževanje in za obratovanje industrije. Ob vsem tem postane vprašanje preskrbe mest z vodo mnogo bolj zapleteno. Zato moramo gledati na preskrbo mest z vodo s stališča mirnodobnih kot vojnih potreb.

Pri načrtovanju in graditvi vodovodne mreže za mirnodobne potrebe, pri graditvi novih vodovodnih instalacij ter pri obnovi in rešitvi sedanjih, je treba upoštevati tudi vojne potrebe po vodi. Za sovražna letala so vodne žrpanke najbolj mlkavci cilji. Če sovražnik uspe uničiti ali za dolgaen čas pokvariti te objekte, doseže svoj cilj, ker je vse mesto ali pa njegov del brez vode. Če razen tega meče sovražnik na mesto zažigalne bombe, lahko izbruhnejo požari na mnogih krajih,

prebivalstvo pa nima nobene možnosti, da bi jih pogasilo, če ni zagotovljeno dobivanje vode iz bližnje reke ali umetnega jezera in iz pobej v ta namen grajenih zbiralnikov. Pomanjkanje vode za pitje in vzdrževanje higijene po taki katastrofi povzroča v zaledju nadaljnje težave. Prebivalstvo mora črpati vodo iz opuščenih in higiensko nepreiskanih izvirov in vodnjakov. Pred takimi izviri se zbira prebivalstvo v dolge repe, tam pa je spet izpostavljeno napadam iz zraka. Zaradi slabe vode lahko iz-

velikih mestih, čim manjše, so potrebni razni ukrepi. Naj navedemo nekatere izmed njih: Zajemti je treba čimveč izvirov, po možnosti v raznih delih mesta. Črpalne naprave in strojne instalacije v njih je mogoče zaščititi, tako da jih popolnoma ali pa delno vklopimo. Če to ni mogoče, zgradimo močno postopje iz železobetona, ki mora biti tolikšno, da je v njem dovolj prostora za vse naprave. V določenih primerih lahko te naprave dobro zaščitimo, če jih razmestimo v obrobni mestnih

delih, kjer ni drugih pomembnih objektov, ki bi zbudili pozornost sovražnega letalstva. V mestih ob rekah je treba vsaj dva izvira, in sicer vsakega na svoji obali. Dovodne cevi je treba speljati pod rečno strugo in čimdalje od mostov, pristanišč in drugih občutljivih naprav. Vodovodno mrežo je treba napajati iz več izvirov po dovodnih ceveh iz različnih smeri, te pa naj bodo med seboj povezane. Če je zaseda dovodna cev, oskrbujejo del njenega omrežja druge cevi ali drugi izviri. Dotočne cevi je treba speljati od izvira po čimmanj ogroženih

predelih in po najširših mestnih ulicah do rezervoarjev ter od tam v mrežo. Pokvarjenih železobetonskih cevi ni mogoče hitro zamenjati, ker so težke, zato je bolj priporočljivo uporabljati železne cevi. Zbiralniki v mestu naj bodo sredi zelenih površin in v tistih mestnih predelih, za katere je najmanj verjetnost, da jih bo sovražnik napadel. Po možnosti naj bodo čimgloblje v zemlji. Rezervoarji v obliki stolpov so zelo občutljivi za letalske napade, zato se po možnosti izogibajmo takih gradenj.

škodi, konec koncev pa prihranimo tudi dragoceno vodo. Vodovodne cevi naj imajo na koncih oglativijalne obloge, da gre popravilo hitreje od rok. V posebno širokih ulicah napeljemo dva voda, vsakega z druge strani ceste. Če je poškodovana ena napeljava, se lahko prebivalci tiste strani oskrbujejo z vodo na nasprotni, nepoškodovani strani ceste. Če hočemo v mestih tudi ob poškodovanih vodovodnih instalacijah zagotoviti nujno potrebno vodo za gašenje, za razkuževanje in za kritje nujnih potreb, moramo ime-

leže ob rečnih bregovih, je treba zgraditi dovoze do vode na več straneh in sicer take, da lahko pridejo do vode tudi motorna vozila. V parkih in na drugih krajih lahko zgradimo odprte bazene, nekakšna jezera. Voda priteka vanje iz rek ali iz vodovodne mreže. V mirnem času so ta jezera okras parkov in imajo tako praktično veljavo. Razen nujno potrebnih cistern za gašenje požarov je treba zagotoviti tudi določeno število cistern za pitno vodo, da je je mogoče naglo pripeljati v ogroženo mestno četr. Na primeren način je treba oskrbeti z rezervno vodo tudi kopalnica, kjer bi po potrebi razkužili z vojnimi strupi oškropljene ljudi. Razen rezervne vode je treba razpršiti mrežo hidrantov, da je mogoče zajemati vodo na cesti, ker bodo v primeru vojne prav gotovo poškodovane mnoge stavbe. Seveda so potrebni tudi nadomestni deli za popravilo tako ulične kot hišne vodovodne mreže. Kot razberemo iz povedanega, vprašanja preskrbe mesta z vodo ne gre ocenjevati samo s stališča trenutnih potreb. To je zapleteno vprašanje, ki mu je treba posvetiti vso skrb, če hočemo zavarovati mesto pred nesrečami, ki ga lahko doletijo v miru in v vojni. Družba, urbanisti, vodovodni strokovnjaki, higienski inštituti, odbori civilne zaščitne zveze prostovoljnih gasilskih društev, strokovnjaki zdravstvene službe ter komunalni in gradbeni organi naj urejajo vprašanja v tesnem medsebojnem sodelovanju. SLAVKO TARMAN

Voda in civilna zaščita

Čeprav je cestna vodovodna mreža pod zemljo, jo vendar lahko eksplozije težkih bomb močno poškodujejo. Pri izdelovanju načrtov za vodovodno mrežo se raje odločimo za terenski (cikulaacijski) sistem. Vnetni sistem ima to slabost, da pri poškodovanju mreže vode ni mogoče zapreti na širšem območju in potem odteka ter poplavlja okolico. Prednost terenskega sistema je v tem, da so mreže posameznih odsekov med seboj spojene, na stičnih točkah pa so zasunikani, ki vodo po potrebi zapro, kjer je poškodovana vodovodna ulična mreža. S tem se izognemo poplavam in razni drugi

ti posebne vodne rezerve. Te pa si lahko zagotovimo na več načinov. Po načrtu zgradimo po mestu mrežo rezervoarjev, ki so vedno polni vode. Ti rezervoarji naj bodo povezani z mestno vodovodno mrežo, izklopilimo pa jih sredi zelenih površin in na drugih nezidanih krajih kjer ni objektov, ki bi jih sovražnik napadel. Čeprav se mesto oskrbuje z vodo iz vodovodne mreže, je treba vodnjake ohraniti, seveda pa poprej zdravstveno pregledati vodo v njih. Prav tako je treba določiti kraje, kjer je mogoče po potrebi izkopati vodnjake, zajeti pa tudi obstoječe izvire. V mestih, ki

Vietnamski borci so izredno dobri pešci, ki so v stanju, da prehodijo celo dva tisoč kilometrov dolgo pot iz Severnega Vietnama, kjer jih urijo, do južnovietnamskih bojišč

BOJ MED TIGROM IN SLONOM

«Od Pearl Harboura dalje je to za ZDA najhujši udarec!»

Je izjavil prejšnji podpredsednik Združenih držav Amerike Richard Nixon, ko je bil zvedel za napad vietkonških sil na ameriško zračno bazo v Bien Hoa pri Sajgonu. Kot je znano, so takrat — 1. novembra — borci osvobodilnega gibanja z minometi, ki so jih bili postavili komaj kakih 900 metrov stran od letališča, uničili pet ameriških bombnikov B-57, petnajst so jih poškodovali, ubili in ranili pa so 38 nasprotnikovih vojakov.

Združene države Amerike sodelujejo v južnovietnamski vojni že tri leta, odkar je John F. Kennedy ukazal tamkajšnjemu režimu poslati na pomoč 20.000 vojaških »svetovalcev«, da bi s skupnimi močmi zatrli komunistično podtalno dejavnost. V teh dneh pa se jim je pridružil še 1200 novih »svetovalcev« in »stro-

kovnjakov«, kar je najboljši dokaz, da se ameriški načrti niso uresničili.

Doslej so ameriške enote izgubile kakih 300 mož, boji v Vietnamu in pomoč, ki jo dajejo južnovietnamskemu režimu, pa jih letno stanejo 700 milijonov dolarjev (525 milijard dinarjev). To pa je stran vržen denar, kajti Vietkong ima v svojih rokah popolno celotnega ozemlja, na katerem pa živita dve tretjini južnovietnamskega prebivalstva.

Ameriški oficirji v Sajgonu se po napadu na Bien Hoa zaman opravičujejo: »Bien Hoa ni bilo moč braniti, ker je okrog in okrog letališča džungla, ta pa je v uporiških rokah.«

Boj med tigrom in slonom

Tako je Ho Ši Minh pred desetimi leti krstil takratno vojno med pripadniki vietnamskega osvobodilnega gibanja in Francozi. Francozi so bili slon, vietnamska osvobodilna vojska pa tiger

Prišlo je do katastrofe v Dien Bien Fuju in Francozi so se morali umakniti iz Indokine. Namesto njih so prišli Američani, tako da vojna med tigrom in slonom še ni prenehala. Sloni so tokrat Američani.

Južnovietnamski režim ima pod orožjem 500.000 mož, ki pa proti vietkonškim enotam ne morejo ničesar opraviti. Kakšna mora biti torej dejanska moč južnovietnamskega osvobodilnega gibanja? Ali Vietkong uporablja enake metode vojskovanja, kot jih je pred desetimi leti z uspehom uporabljal tudi Viet Minh?

Nenavadno orožje

Najbolj nenavadno v vojskovanju je vsekakor to, da znajo

vietkonški borci spremeniti vsako stvar v orožje. Povsod, kjer koli bi se mogli spustiti helikopterji, so v zemljo zabili kole in vkopali mine. Po akcijah pa se borci umikajo v kilometre dolge podzemeljske galerije. Eno izmed najhujših orožij, ki ga v gozdovih uporabljajo proti sovražnikovim vojakom, so »leteči kiji«: to so do 200 kilogramov težke gmete ilovice, obdane z bambusovimi bodicami in z razstrelivom v sredini. Obešajo jih nad steze, po katerih naj bi prišli južnovietnamski vojaki. »Leteči kiji« so sila učinkovito orožje, ki povzroča vladnim enotam velike preglavice.

Razen tega pa ima Vietkong tudi delavnice, v katerih izdelujejo najrazličnejše lažje orožje: karabinke, mitraljeze, pištole, minomete in drugo.

Vietkonške enote sestavljajo v glavnem zelo mladi borci — od šestnajstega do pešindvajsetega leta starosti. Oficirji in vojaki pa prejema enako plačo — približno 500 din na mesec.

«Ali sploh še lahko zmagamo?»

Na ozemlju, ki je pod nadzorstvom vietkonških enot, ljudska oblast pobira davke, organizira gospodarstvo in izvaja novačenja v vojsko. Sodijo, da pod pristojnost te oblasti spada skoraj štiri milijone prebivalcev Južnega Vietnama. Tudi napad na ameriško letališče Bien Hoa ne bi bil možen brez vsestranske pomoči prebivalstva: vietkonški borci so se neopazno približali ameriškega oporišča, izstrelili svoje mine, štirideset minut pa jih ni bilo že nikjer več.

Zato so se newyorški novinarji po tem napadu upravičeno spraševali: »Ali sploh še lahko zmagamo v tej vojni?«

Več kot milijon vojakov v balkanski vojni

Članice Balkanske zveze (Srbija, Črna gora, Bolgarija in Grčija) so Turčiji objavile vojno sredi oktobra 1912. leta.

V Srbiji je bila mobilizacija pehotnih enot končana že v štirih dneh, konjeniških in topniških enot pa v šestih dneh. V naslednjih dvanajstih dneh so vojsko prepeljali in osredotočili vzdolž turške meje. Mobilizirano je bilo 356.000 ljudi, od česar je odpadlo 286 tisoč mož na operativno vojsko (enote prvega in drugega poziva).

Crnogorska vojska je bila že 8. oktobra pripravljena za operacije proti Turčiji. Mobilizacija je zajela kakih 35.000 ljudi.

Bolgarija je v nekaj dneh po objavi splošne mobilizacije spravila pod orožje 294.000 mož. Njena vojna mornarica

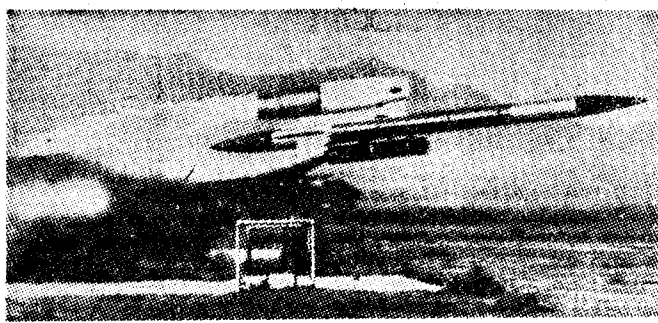
je imela šest torpedovk in nekaj manjših vojniških ladij.

Grki so zbrali 108.000 vojakov, imeli pa so zelo močno vojno mornarico: tri bojne ladje, oklepno križarko, štiri najst rušilcev, šest torpedovk in eno podmornico.

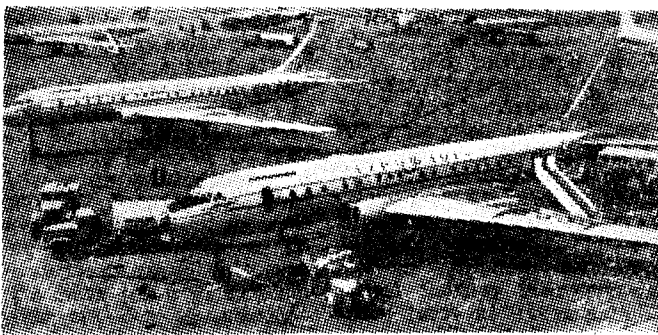
Mobilizacija turške vojske je potekala zelo počasi. Turške oblasti so imele večike težave s pripadniki neturških narodnosti, ki so se izmikali mobilizaciji, in s Šiptarji, ki se niso hoteli preveč oddaljati od svojih domov. Zato so Turki zbrali komaj kakih 300 tisoč vojakov namesto 600 tisoč, kolikor je bilo predvideno po njihovem mobilizacijskem načrtu.

Balkanske vojne se je torej na zavezniški strani udeležilo 793.000, s turške strani pa 307.000 mož.

V BESEDI IN PODOBI

TO, KAR VIDIMO NA SLIKI, ni nobena nova raketa, temveč le tarča, ki jo izstrele v zrak, nato pa jo skušajo zadeti z izstrelki »zemlja-zrak« tipa »Hawk«

POTNIŠKIH LETAL »TU-104« je v Sovjetski zvezi v prometu kakih petsto do šeststo. V vsakem izmed teh letal je prostora za 100 potnikov. Sicer pa sodijo, da ima Sovjetska zveza več kot 2000 potniških letal in helikopterjev

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

34.

Dan, ko je umrl Hitler

re tudi, da bodo Rusi zavzeli Berlin v eni uri in dveh minutah eno uro se bodo zvijali od smeha pred barikadami, ki jih gradijo Berlinčani, da bi jih ustavili. Ženske pridejo zmerjat moške kar na barikade: »Pojdij že domov, norec stari, zaman se trudiš!« Velikanska večina ve, da je vojna izgubljena, vendar je bolje, če vsak tako prepričanje ohrani zase, razen tega pa z upanje v Hitlerja in čakanje na vojni čudež še nista povsem izginila iz Berlinčanov. Predvsem pa upajo, da bodo Angleži in Američani prišli v Berlin pred Rusi. Američani in Angleži so neusmiljeno zbombardirali Berlin, in vendar Berlinčani komaj čakajo, da pridejo v mesto in da jih pozdravijo.

General Heinrich je že zapustil Berlin. Pelje se po cesti proti Schoenewaldu. Brandenburška pokrajina je polna nenavadnega življenja, nastalega iz čudnega sožitja vojakov in beguncev.

Prizor iz zadnjih dni II. svetovne vojne: šestnajstletni Willi Hübner dobiva železni križec za uspešno opravljanje vojniških dolžnosti. Bil je pri vezistih. Tiste dni so železne križce kar razmetavali

Tudi vojaki so pijani od utrujenosti, vojaki iz zadnjih vojniških dni, v obrabljenih uniformah, z izrabljenim orožjem in uničenim moralom. Prišla je že pomlad, vrtovi zapeljivo diše, trpljenje beguncev ni več tako hudo, in vendar se general Heinrich ne upa ponoviti dejanja, ki ga je bil storil prejšnji mesec, ko je bil na prvem obhodu svojega novega sektorja. Takrat se je ustavil in začel brati oglas, s katerim je gauleiter zahteval od beguncev, naj ne gredo naprej, češ da je umik nemških čet le genialen firerjev trik in da bo vsak trenutek vojska spet planila v napad. Možeje in žene, ki so stali pred lepakom, so zagledali Heinricha in ga začeli spraševati, ali je res, kar piše, ali naj verjamejo, ali ne bi bilo bolje, ko bi takoj šli naprej in se oddaljili od barbarske horde, ki čaka na drugi strani Odre. Heinrich ni zbral toliko poguma, da bi jim odgovoril. Sedel je v svoj avtomobil in pobegnil kot kravec.

Ko pride v Prenzlau, zve iz frontnih poročil, da grade Rusi čez Oder 23 mostov. Njihovi topovi so drug ob drugim razvrščeni skoraj tik ob reki. Toda nemško letalstvo ne more leteti, ker nima bencina, topništvo pa hrani zadnje redke naboje za trenutek spopada.

V noči od 15. na 16. april prilete angloameriški bombniki kot vsako noč, da bi porušili še tiste ostanke Berlina, ki stoje pokonci. Berlinčani so vajeni hrumenja letal in trušča ob eksplozijah bomb. Tesnobno pa prisluškujejo daljnemu grmenju, ki je napolnilo vzhodno obzorje. 22.000 sovjetskih topov je začelo streljati. Zadnja nemška bitka, bitka brez upa, brezupna bitka se je začela.

»NEMČIJA, DEŽELA STRAHOPETCEV!« (GOEBELS)

Okna so zabita z deskami. Sveče razsvetljujejo konferenčno dvorano, kjer čaka kakšnih petnajst ljudi. Zunaj je lepo sončno pomladno jutro. Znotraj pa vlada žalost. Glavni štab ministrstva za propagando se je zbral tako kot že enajst let dan za dnem. Toda na zeleno pregrnjeno mizi manjka samo še kajtafalk.

Datum: 21. april 1945. Hitler se je spet enkrat zmotil. Rusi niso napadli, da bi zasedli Saško in se srečali z Američani. Napadli so, da bi zasedli Berlin. Rokosovski se še ni gnil izpred Szczecina, toda Zukov se je pognal s svojega mostiča pri Kustrinu, Konjev pa je predril linije pri Nisi. IX. armada je vzdržala v središču, toda krili sta se uklonili in sovjetske sile napredujejo proti Berlinu. Ob tej uri se bijejo v vzhodnih, severnih in južnih predmestjih.

Vstopi Goebels. Njegovi sodelavci se zdržejo: zdi se jim, da je prišla mednje smrt.

Ta skoraj pohabljeni možiček je nedvomno najmarkantnejša figura v hitlerjevski ekipi. Najbolj inteligenten, najbolj zgovoren, najbolj drzen je. Presega Hitlerja, vendar pa ga vse-skozi zvesto obdružuje in časti. Vidi dlje kot Hitler, nacional-socializem pritira do zadnje logike, gradi Nemčijo, ki naj bi se ravnala po viteških pravilih, v kateri ne bi bilo ne materializma ne kapitalizma, Nemčijo, ki naj bi v celoti služila trdim idealom in vodila čreda narodov. Kot minister za propagando in berlinski gauleiter je služil svojim sanjam z divjo energijo in čudovitim talentom. Še včeraj, 20. aprila, ko je Hitler praznoval 57. rojstni dan, je spregovoril po radiu in z visoko zvenječimi in navdušenimi besedami objubljal zmago. Te besede so spet enkrat elektrizirale Nemce... Danes pa je podoben prikazni. Stopi pred sodelavce in jim reče: »Vse je izgubljeno!«

(Dalje prihodnjico)

«Leteči kij» je preprosto, a zelo nevarno orožje

Vojni zločini ne smejo zastarati

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je na seji 4. decembra opredelilo stališče do nedavnega sklepa vlade ZR Nemčije, da ne bodo več preganjali nacističnih vojniških zločincev. Ta sklep naj bi veljal od začetka maja 1965. leta.

Po mnenju predsedstva ta sklep uradnih organov ZR Nemčije vzbuja zaskrbljenost vse profitašistične in demokratične javnosti na svetu, posebej pa borcev in vseh prebivalcev naše dežele. Zato je predsedstvo ZZB NOV Jugoslavije po izčrpnih razpravi sklenilo zahtevati od zahodnonemške vlade, naj odločno nadaljuje preganjanje zločincev iz druge svetovne vojne in pravčasno ponovno prouči svoje stališče in se zamisli nad posledicami takšnega sklepa. V interesu miru, prijateljstva in sodelovanja z drugimi narodi, kakor tudi v interesu lastnega ugleda je nujno, da vlada ZR Nemčije odpravi ali pa podaljša rok zastaranja in kaznovanja vojniških zločincev na svojem ozemlju.

Sklep vlade ZR Nemčije o uporabi roka zastaranja je povzročil sumničenja, vznemirjenost in kritiko po vsem svetu, posebej pa v Evropi. Ta sklep tudi priča, da se je vlada te dežele postavila na stališče, da je že čas, da se formalno reši vseh mednarodnih obveznosti v pogledu preiskav, preganjanja in kaznovanja nacističnih vojniških zločincev.

Predsedstvo je proučilo tudi vprašanje zastaranja vojniških zločinov pri nas in se postavilo na stališče, da ni nobena potreba vključevati v zakon kake spremembe, ker se je naša dežela med vojno in po njej resno in temeljito ukvarjala z vojnimi zločinci in postavila pred sodišče vse, ki so bili dostopni varnostnim organom. Kljub temu pa je predsedstvo sklenilo predlagati ZIS in zvezni skupščini, naj v naših zakonskih predpisih razveljavita določbo o zastaranju vojniških zločinov in zločinov genocida.

KONGO V KREMLPLJIH SPEKULANTOV

Leta 1960 je prišla pomlad v Afriko — na velikem zemljevidu sveta se je pojavila cela vrsta neodvisnih držav. Na afriškem kontinentu je zavel nov veter — veter sprememb. Stara kolonialna cesarstva Francije in Anglije so razpadla — Afrika se je prebudila.

Tudi bivši belgijski Kongo je postal neodvisen. Veliki dan je bil 30. junija 1960. Toda najbogatejša dežela Afrike je bila popolnoma nepriljubljena za neodvisnost. Belgija ni videla revolucionarnega vrenja v Kongu, tretirala je to deželo kot pravo afriško kolonijo, domačini so zavezničili v belgijski upravi najnižja mesta, v vojski so prišli le do podoficirskih položajev, v vsem Kongu je bilo ob proglasitvi neodvisnosti le šest akademsko izobraženih. V Kongu ni bilo nobenih političnih strank, nobenih sindikatov, nobenih študentskih organizacij.

Kakšna razlika v primeri z Indijo! V Indiji so stare univerze nadaljevale svoje delo, Angleži so v novih industrijskih središčih ustanovili nove visoke šole. Konec prejšnjega stoletja je bila ustanovljena Indijska kongresna stranka, v začetku tega stoletja Muslimanska liga. V nekdanji britanski Indiji so delovali svetovno znani Gandhi, Nehru in drugi voditelji indijskih množic. Indija se je pripravljala za veliki dan, cela armada indijskih študentov je študirala na angleških solah, Gandhi je organiziral pasivno rezistenco proti Angležem, protestne pohode. Kongresna stranka je imela svoj akcijski program.

Kongo je močno zaostal celo za afriškimi standardi. Nacionalna zavest je še danes, štiri leta po proglasitvi neodvisnosti, zelo šibka, za veliko večino prebivalstva je najvažnejša ple-

Periskop na 46. vzporedniku

menska pripadnost. Kongo je v bistvu konfederacija plemen, ki se sovražijo. Belgija ni storila nič, da bi ta nasprotja odpravila ali vsaj otopila. Menila je, da je to stvar generacije, ki prihaja.

Leta 1960 je bila postavljena pred izvršeno dejstvo: Kongo je zahteval popolno neodvisnost. Brez kakšne predhodne dobe. Belgija je pristala na neodvisnost Konga, vendar jo je že od prvega dne sabotirala. Zato je odkrito podprla secesionistične načrte Combeja, belgijski listi so aplaudirali, ko se je že enajst dni po proglasitvi neodvisnosti odepila Katanga, najbogatejša kongoška pokrajina. Katanga ima baker! V sosednjem Kasaju se je Kalondži proglašil za »kralja«. Kasaj ima diamante!

Tudi Holandija je hotela kaj po drugi svetovni vojni razbiti mlado republiko Indonezijo. Vsilila ji je vojno, prizadevala si je, da bi jo razbila na države, na federacijo in jo tako oslabila. Vendar je Indonezija vzdržala pritisk. Holandiji se je sicer posrečilo, da ji je začasno vsilila svojo rešitev — unijo s Holandsko — vendar je morala končno priznati indonezijsko neodvisnost.

Francoske čete so se po drugi svetovni vojni vrnile v Indokino, a le začasno. Kljub vsem topovom niso mogle več ustaviti kolesa zgodovine. Francija je morala leta 1954 definitivno iz Indokine, priznati je morala nove države v tem delu Azije.

Anglija in Francija sta hoteli leta 1956 vsiliti Egiptu svojo rešitev — suška kriza. Skupaj z Izraelom sta napadli Egipt, intervenirali so Zdrženi narodi, agresija je bila ustavljena. To je bila velika moralna zmaga Arabcev.

Leta 1958 je prišlo v Iraku do revolucionarnega državnega udara, strmoglavljena je bila monarhija, Irak je izstopil iz Bagdadskega pakta, pozneje tudi iz sterlinskega bloka. Ameriške čete, ki so se naslednjega dne po udaru v Iraku izkrcale v Libanonu, so morale zapustiti to deželo. Tudi Britanci so morali kmalu nato iz Jordanije. To je bila nova zmaga arabskih držav.

Tudi belgijski kapital je skoval načrt, da zadrži za vsako ceno svoje pozicije v Kongu. Na tehničarji ni bil le baker, marveč tudi uran, poleg tega pa še diamanti. Belgijski kapital je financiral vse akcije Combeja.

Metode Belgijscev so se spreminjale, kakor so se spreminjale razmere v Kongu. Najprej so podpirali Combeja kot secesionista — odpadnika. Taktika Bruslja je bila tedaj: oslabiti Kongo, ohraniti pozicije bogate družbe Union Minière, edinega pravega gospodarja Katange. Combe je tiskal svoj denar, izdajal je svoje marke, Combe ni priznaval centralne oblasti v Leopoldvillu.

Letos so v Bruslju spremenili svoje načrte. Spoznali so, da lahko njihove pozicije reši le secesionist Combe, tisti, ki je prej razbijal enotnost Konga. Kakšna paradaja! Omogočili so mu vrnitev v Leopoldville. Combe se je vrnil, vendar je moral kmalu spoznati, da je velik del dežele proti njemu. Jeseni je bila že polovica Konga v rokah upornikov, le-ti so uživali moralno podporo večine afriških držav.

Zdaj se je tudi Amerika odkrito postavila na stran Combeja. Kongo je dobil velika ameriška transportna letala. Amerika je kamufilirala svojo pomoč. Poslala je avione, ne kanone. Letalom so pilotirali kubanski dezertarji, ne ameriški letalci.

Ameriška deviza je bila: Combe je zdaj naš zaveznik, zato ga je treba rešiti. Če rešimo Combeja, rešimo Kongo, vso Afriko.

Konec novembra je prišlo do ameriško-belgijske intervencije v Kongu. Belgijski padalci so se zbrali na britanskem otoku Ascension v južnem Atlantiku, čez nekaj dni so se izkrcali na letališču pri Stanleyvillu, samo mesto so zasedle Combejeve čete, ki so jih vodili beli najemniki. Uporniki niso računali s tako naglo akcijo, bili so presenečeni, izgubili so svoje najmočnejše oporišče.

Uradna ameriška verzija je, da so s svojo akcijo rešili bele talce v Stanleyvillu, in da je bila akcija »humanitarna«. Dejstvo pa je, da je bila to operacija v tipičnem kolonialnem stilu.

Združene države so dolga desetletja postavljale in odstavljale režime v Centralni Ameriki. Se po drugi svetovni vojni so intervenirale v Guatemali. Kjer ni šlo z dolarji, so poskusili s topovi — topovska diplomacija je zamenjala dollarsko diplomacijo.

Velika Britanija je svoje diplomatske akcije podpirala s topovi — v Perzijskem zalivu, v stari Kitajski. Leta 1956 je skupaj s Francijo in Izraelom intervenirala v Egiptu.

Nihče ne trdi, da so vsi argumenti na strani upornikov in da garantirajo samo ti pravično in trajno rešitev Konga. Do te je še daleč. Zgodovina je dolg proces. Kongo živi še v senci tribalizma, plemen. Vendar so posebejli prav uporniki afriško rešitev Konga.

Mlade afriške države ne bodo mogle nikoli priznati tistega, ki je prišel na oblast s pomočjo kolonialnih metod. Combe ne bo imel nikoli trdnih tal pod seboj, vedno bo imel pečat agenta kolonializma. Kajti ameriško-belgijska »humanitarna« akcija je in ostane — agresija. M. O.

Po poteh revolucije

Prihodnje leto, ko bomo po vsej naši domovini slovesno praznovali 20-letnico osvoboditve, bodo svoj delež k temu prispevali tudi planinska društva Gorenjske in Primorske. Svoje člane, predvsem iz vrst mladine, bodo usmerjala in vodila po »GORENJSKI PARTIZANSKI POTI«. Kakor pričakujejo, se bo na pot podalo nekaj tisoč mladih in starejših planincev pa tudi ostalih ljubiteljev planin ter članov ZB. Prav bi bilo, da se prav tako množično kot planinci tega pohoda udeležijo tudi člani borbovskih organizacij, predvsem iz vrst ZROP.

Ze sedaj je za udeležbo na tej poti veliko zanimanje ne samo na Gorenjskem in Primorskem, pač pa tudi po drugih krajih in sosednji Koroški. Zamisel o Gorenjski partizanski planinski poti sega nekaj let nazaj, za kar je dal pobudo še bivši okrajni odbor ZB Kranj. Nadaljnjo iniciativo in tehnično izvedbo pa je prevzelo Planinsko društvo Kranj. Letos spomladi so zato imenovali poseben odbor, ki ga vodi prvoborec Andrej Brovč. Gorenjska partizanska pot se prične v Kamniku in konča v Kranju, ali v obratni smeri. Vodi po Kamniških planinah, Karavankah, Julijskih Alpah, nadalje po primorskem in škofjeloškem hribovju. Speljana je tako, da pelje mimo vseh spomenikov in spominskih obeležij

»Tehnika« in »literatura«

Se zdaj, toliko let po vojni, lahko beremo v posameznih sestavkih o NOB in o revolucionarnem boju pred njo o »tehnikah«, o »literaturi« in o podobnih pojmovih. Pišejo na primer: »ustanovitvi so partijsko tehniko« ali: »v prvem primeru je mišljena tiskarna, v drugem pa ilegalni tisk. Kako to, da je pojem »tehnik«, »prenašal sem literaturo«. Toda ki pomeni zelo široko področje, postal pojem za ilegalno tiskarno in »literatura« pojem za ilegalni tisk?

Pred vojno in med NOB so sovražniki zelo budno pazili na zavedne ljudi. Preglasno izrečena beseda je bila lahko že usodna. Zato je nastala cela vrsta besed, nekakšen žargon, ki je služil predvsem za to, da ne bi posebnim objektom vzbujali preveč pozornosti zaradi svojega naziva.

Tako se je zgodilo, da je »tehnik« začela pomeniti tiskarno, »literatura« pa ves ilegalni tisk.

Pred razstavo: »Šole in revolucija - Srbija 1941-1945«

V Pedagoškem muzeju v Beogradu pripravljajo razstavo »Šole in revolucija - Srbija 1941-1945«, ki naj bi z razstavljenimi predmeti, dokumenti, fotografijami in podobnim gradivom prikazala vlogo šole, prosvetnih delavcev in učencev v času pred revolucijo, predvsem pa v NOB.

Razstava naj bi z ustreznimi dokumenti prikazala delovanje in pomen šol v osvobojenih krajih ter sodelovanje prosvetnih delavcev v narodnoosvobodilnem boju v Srbiji, hkrati pa dejavnost mladne oziroma šolarjev na terenu ter v partizanskih enotah.

Od Kolpe do morja

Zagrebska založba »Epoha« je izdala knjigo »Od Kupe do mora«, v kateri je popisan boj Primorcev (hrvaških, Goranov in Drezničanov) za nacionalno in socialno osvoboditev. Gradivo je zbral in uredil Mahmud Konjhodžić.

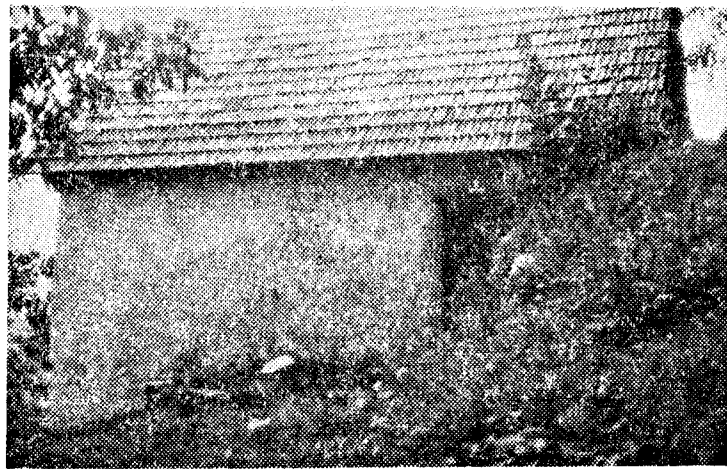
Slovenske bralce bo najbolj zanimala prva zgodovina tega dela Hrvaške, ki leži ob naših mejah in je zato imel vpliv tudi na dogodeke pri nas. Leta 1848 osvobojeno ozemlje se je naslanjalo na tako ozemlje okoli Cibra in Delnice. Ravno na tem območju so slovenski naravnani prvi dobili zvezo s hrvaškimi. To se je zgodilo zgodaj spomladi 1912. Pozimi 1913/14 pa se je v Gorskem Kotaru bojevala naša 18. divizija.

Pisec pa ne seže samo do morske obale. Opisuje tudi dogodke na otokih v Kvarnerskem zalivu, akcije ilegalcev na Reki, nasilje okupatorjev, pa tudi enotnost ljudstva. Ravno v Gorskem Kotaru so se hrvaške množice, takoj v začetku množično odločile za osvobodilni boj in zato uastavio v teh krajih nikoli ni imelo za stolbe.

Pisec in urednik Konjhodžić je v besedilo vpletel tudi nekatere dokumente, zlasti ustaske. Zanimivo je brati poročila in dopise, v katerih so v raznih sam priznava svojo nemotno in velično osvobodilnega gibanja, njene uspehe in organiziranost. CB

V PARTIZANSKI BABNI GORI

Glažerjeva bajta v Babni gori, kjer je v zimi 1942-1943 bival IOOF

Babna gora pri Polhovem Gradcu je ena izmed tistih vasi na Notranjskem, ki so v času okupacije utrpele precejšnje žrtve. Babna gora sicer ni bila požgana, vendar ji Italijani, pozneje pa Nemci niso priznali.

Z nekaterimi domačini sem ob domačem kruhu in jabolkam obujal spomine. Pripovedovali so mi številne zgodbe, žalostne in vesele, ki jih je doživela ta ali ona kmetinja. Skočraj vsaka domačija v Babni gori ima svojo zgodovino NOB.

Premišljeval sem o tem, ne da bi si zapisoval usode teh ljudi in njihova imena in postal prepričan, da so prav ta tragična, kdaj pa kdaj tudi vesela dejstva, povežala prebivalce v Babni gori v nerazdružljivo celoto. V času najtežjih dni so drug drugega bodrili. Tudi danes si med seboj pomagajo pri kmetijskih delih ali pa pri drugih opravilih.

»Poglejte!« in pokazala je z roko na najbližjo zidano hišo. »Tam na hišni številki 8 je Glažerjeva bajta. Gotovo ste že slišali zanjo. V njej je pozimi 1942. do 1943. leta bival IOOF. Danes je tam vzidana spominska plošča.

In to še ni vse! Zgoraj na vrhu hriba, ki mu pravijo Straža, je postavljen spomenik, ki pravi, da je bilo tukaj prehodno taborišče in partizanska javka rajonskega komiteta KP za področje Dolomitov. O tem se lahko sami prepričate.« Najprej sem slikal Glažerjevo bajto, nato pa še spomenik na Straži, od

D. Miklavec

Pionirski odred »Blisk« in jugoslovanske pionirske igre

Letošnji program pionirskega odreda »Blisk« na osnovni šoli Franca Rozmana-Staneta v Smartnem pri Litiji so sprejeli in potrdili že pred mesecem. Učenci bodo spoznavali kraje, kjer so potekale važne in odločilne bitke, se seznanjali z narodnimi heroji in proučevali pridobitve socialistične revolucije. Poleg državnih praznikov bodo počastili spomin na tiste, ki so padli v NOV v bližnjih krajih.

Učenci osnovne šole »Franca Rozmana-Staneta« se lahko pohvalijo z bogato dejavnostjo. Pred dnevom mrtvih so očistili in uredili grobove padlih borcev in talcev. 7. novembra so slavili svoj praznik kot spomin na dvajsetletnico smrti komandanta Staneta. Mladinski aktiv je v sodelovanju s pionirsko organizacijo pripravil svečano sejo, na kateri so govorili o tovarišu Stanetu kot o človeku, borcu in komandantu. Pionirji so pova-

B. Z.

Pravni nasveti

P. P. F. G. — Iz vašega dokaj obširnega pisma so razvidni tle pomembnejši podatki. V narodnoosvobodilno vojno ste vstopili aprila 1944. leta. Bili ste v raznih operativnih enotah. Ranjeni ste bili in vam je zato priznana 20 % vojna invalidnost. V partizanih ste zboleli tudi na sklepni revmi, toda zaradi te boleznii niste priznani za vojaškega vojnega invalida. Sedaj vas pa vedno bolj boli tudi srce. Skrbite vas, če se bo zdravstveno stanje poslabšalo zlasti ker imate štiri nepreskrbljene, sloobvezne otroke. Imate le 15 vstevnih let za pokojnino. Ste pa tudi lastnik 1 ha zelo slabe zemlje in zato ne dobivate otroških dodatkov iz naslova delovnega razmerja. Zanimajo vas tale vprašanja: radi bi odšli na temeljit specialni zdravniški pregled zaradi sklepne revne in srca; posebej vas zanima kakšne ugodnosti uživajo udeleženci narodnoosvobodilne vojne, v katero so vstopili po 9. septembru 1943, kar zadeva predčas-

no upokojitev; v podjetju ste zaposleni in delate tudi izmenično (ponoči in podnevi). V tej zvezi vas zanima, kako je z obveznostjo obiskovanja predavanj, ki jih organizira Zdrženje rezervnih oficirjev. Marsikdaj ste namreč v takem položaju, da zaradi utrujenosti pri delu ne morete aktivno slediti takim predavanjem. Prav tako vas zanima, če imajo straži v koncentracijskem taborišču umrlega 9-letnega sina pravico do družinske invalidnine.

Kar zadeva specialni zdravniški pregled se pogovorite z vašim ambulantskim zdravnikom, ki je edino pristojen za izdajo napotnice za specialni zdravniški pregled. Prepričani smo, da ambulantski zdravnik ne bo nasprotoval vaši želji, nasprotno, če gre za razna revmatična in v tej zvezi srčna obolenja, je dolžnost ambulantskega zdravnika, da vas pošlje na specialne zdravniške preglede. Udeležencem narodnoosvobodilne vojne, v katero so vstopili 9. septembra 1943, leta, toda po 9. septembru, se pokojnina poveča za 60 %, če izračunana pokojnina po delovni dobi ne dosega 100 % pokojninske osnove. Udeležencem narodnoosvobodilne vojne od 1944. leta se pokojnina poveča za 30 %, seveda če odmerjena pokojnina po delovni dobi ne dosega 100 % pokojninske osnove, in udeležencem narodnoosvobodilne vojne od 1945. leta, se poveča pokojnina za 10 %, če odmerjena po delovni dobi ne dosega 100 % pokojninske osnove. Toda v nobenem primeru pa tako povečana pokojnina ne more in ne sme presegati same 100 % pokojninske osnove. Tako povečanje pride v poštev v tistih primerih, kadar so udeleženci narodnoosvobodilne vojne, po 9. septembru 1943, upokojeni predčasno, nimajo 35 (moški), oziroma 30 (žene) vstevnih let za pokojnino.

Glede obveznosti prisostvovanja na predavanjih, ki jih organizira Zdrženje rezervnih oficirjev, se pač morate pogovoriti s predsednikom ali tajnikom vaše krajevne organizacije, ki ta predavanja tu-

di organizira. Če imate upravičene razloge, da se predavanj ne morete udeležiti, potem smo prepričani, da bodo tak vaš izostanek zaradi stvarnih okoliščin, opravili.

Kot je razvidno iz pisma, je ta 9-letni otrok umrl v koncentracijskem taborišču zaradi lakote in strahot, ki jih je okupator počel na nedolžnim prebivalstvom. Po zakonu o vojaških vojnih invalidih je namreč določeno, da se prizna svojstvo družinskih invalidskih upravičencev, kadar je nekdo od ožjih sorodnikov padel ali umrl zaradi aktivnega in organiziranega dela za cilje narodnoosvobodilne vojne. Če je bil nekdo artetiran in odpeljan v koncentracijsko taborišče, zaradi aktivnega in organiziranega dela za narodnoosvobodilno vojno, pa je v taborišču umrl, se je družinska invalidnina priznala bodisi ženi kot vdovi, njegovim otrokom ali pa staršem. Verjetno tega motiva v vašem konkretnem primeru ne bo mogoče dokazati, vsaj tako sledi iz vašega pisma, pa zato ne bo mogoče uveljaviti družinske invalidnine.

VOJNA SE ŠE NI KONČALA ZA VSE LJUDI

Proti vojaškemu taborišču v bližini Erdevika je tekel človek kakih tridesetih let, oblečen v star in zamamaščen kombinizon ter s čepico na glavi. Pri vhodu ga je stražar zaustavil.

»Pusti ga, to je traktorist iz Vizića,« se je oglasil dežurni oficir, ki je vedel, da traktorist ne prihaja kar tako. Odpeljal ga je v šotor kapetana Mata Marušića, ki je bil odgovoren za odstranitev njegove minskega polja v Jugoslaviji, morda pa tudi v vsej Evropi.

»Prinesel sem vam tole,« je rekel traktorist in iz žepa izvlekel kos oksidirane kovine. V rokah je držal vžigalnik minometne mine.

MINE POD HRASTOM

Okrog devetih so se spet zbrali pod košatim hrastom. Deset korakov pred njimi je zijala pred kratkim izkopana luknja, na njenem dnu pa so iz blata kukali trije minski stabilizatorji.

Kapetan si je od enega izmed vojakov sposodil kramp, nato pa je spremljevalcem ukazal, naj se umaknejo v zaklon. Kopal je sila previdno. Čez kako uro je vodniku zavljal, naj mu prinese razstrelivo. Sedaj je bilo na dnu poglabljene luknje že videti lesene zaboje z nemškimi minami, ki so bile tam zložene v več plasteh.

»To je pravo skladišče!« je kapetan pojasnjeval vodniku med postavljanjem razstreliva. »Vsaj sto jih je. Razstreljiva jih bomo morali po plasteh.«

Vodnik mu ni odgovoril. Pomolil mu je le roko in mu pomagal, da se je izkopal iz jame. Nato so stekli v zaklonišče. Kapetan je najprej znova preštél svoje ljudi, nato pa odločno obrnil ključ.

Zemlja pod njihovimi nogami se je zazibala in razpadala. Ko da jih je neka sila prilepila ob stene

njihovega jarka. Nato so zunaj opazili ogromno kroglo dima, kako se visoko nad drevninami krošnjami dviga pod oblake.

Kapetan je počakal nekaj minut, preden je z novo skatlo razstreliva pohitel proti hrastu. Deblo je še vedno stalo, toda eksplozija je na tej strani razcefrala njegove debele veje. Tam, kjer je bila prej luknja, je sedaj zijala velika jama. Še vedno je dišalo po razstrelivu. Na dnu jame pa je bilo videti še eno vrsto zabojev, zavarovano s plastjo zemlje. Kapetan je previdno splezal na dno, spustil razstrelivo na tla in se kar najhitreje vrnil v svoj zaklon.

»Vžigam!« je ponovno zavljal.

ZGODILO SE JE NAJHUŠE

Namesto detonacije in potresa pa smo zaslišali le top strel! Vsi smo pogledali v kapetana, ki je nenadoma prebledel.

»Hudiča!« je jezno siknil. »To je najhušje, kar se nam je moglo zgoditi! Sedaj bomo počakali kakih dvajset minut. Če pa ne bo nič, bo treba pač pogledati, kaj je. Ni drugega izhoda!«

Ura je bila četrta na enajst. Deset minut pred enajsto se je kapetan spet ozrl na uro, nato pa na ljudi, ki so kot okameneli stali okrog njega. Z enim samim skokom je bil kapetan na planem.

Sele tedaj je vodniku postalo jasno, kaj njegov starešina name-rava storiti. Skočil je za njim in zavljal:

»Stojte, tovariš kapetan. Saj vendar ne boste sami to napravili!«

»Nazaj!« mu je ukazal kapetan. »Da se nihče ne gane!«

Vodnik je še vedno okleval...

»Nazaj, če ti rečem!«

Vodnik se je le nerad vrnil v jarek, kapetan pa je stekel proti jami. Zadnjih deset metrov se je plazil po tleh. Ko pa je čez rob pogledal na dno jame, so se mu od groze začeli dvigati lasje na glavi. Na zabojih z minami je z močnim plamenom gorel eksploziv, ki se je bil raztresel.

Ni imel kaj razmišljati. Vsaka sekunda je lahko pomenila smrt. Planil je nazaj, da bi bil čim dlje od tega kraja. Kakih petdeset korakov stran je med grmovjem za-

gledal majhno vdolbino. Z glavo naprej se je vrgel vanjo. Komaj pa se je bil dotaknil tal, ga je neka sila dvignila nazaj v zrak. Eksplozije ni slišal, začutil je le pomanjkanje zraka, pred očmi pa se mu je nenadoma zmračilo. Z rokami se je prijel za glavo, da bi se zavaroval pred drobci min in kepami zemlje. Povsem je pozabil, da ima na glavi čelado...

GROMOVNIKOV UČENEC

To se je zgodilo septembra. Ko pa smo hoteli obiskati to ototo in kapetana Marušića, nas je pričakal major Milan Žigić in nam obljubil, da nas bo peljal čez minsko polje. Vprašali smo ga, če bo šel z nami tudi kapetan Marušić.

»Takoj bomo šli ponj!« je odgovoril major in pristavil. »Ta človek je bil med vojno v znani diverzantski skupini Ilija Gromovnika-Hariša, ki je delovala na prosti Beograd-Zagreb. V naši državi skoraj ni minskega polja, kjer ne bi odstranjeval min.«

Dobili smo ga v šotoru, kjer je prav tedaj bral pismo in se smejal. Ko nas je zagledal, se je zasmejal še močneje:

»Poslušajte, kaj mi mati piše: »Kdo bi jo le mogel prepričati, Dragi moj sin. Mislil si, da si me da to ni noben nevaren posel. Tu prevaral, ko si mi pisal, da greš smo že več kot tri mesece in še na izgradnjo nekakšne ceste. Jaz nikomur se ni nič zgodilo.« pa dobro vem za tvoje ceste. Zvedela sem, kje si in kaj delaš. »Vedeti pa je treba za nena-pisano pravilo,« se je v razgovor Dragi sin, ali se zate vojna še ni vmešal major, »in to, da se ml-končala...?« ner lahko zmoti le enkrat v živ-»Ste slišali,« je nadaljeval. ljenju!«

Kapetan Mate Marušić je odkril »S« mino, ki na pritisk odskoči in eksplodira v zraku

PARTIZANSKA ZAKLADNICA

(NADALJEVANJE)

Pogled na razdejane v gimnaziji naju ni preveč začudil, ker sva pričakovala, da nam bodo domobranci pustili neljube spomine. »Veš, punčka, za tvojo upraviteljico teljico, se je le-ta cinično zarežal: Kljub temu pa nam je bilo hudo: s tako muko napravljeno pohištvu je ležalo polomljeno križem kražem, slike in parole po stenah raztrgane, tla vsa nastlana s papirjem in praznimi konzervami itd., skratka popoln kaos. Se težje pa nama je bilo, ko sva morala sporočiti učencem, da bo morala gimnazija zaradi tega zelo varno za dalj časa prenehati z vsakim delom.

Na sredi vasi se je takoj zgrnila okoli obveščevalcev Notranjskega odreda, ki je takrat čuval osvobodeno ozemlje, gruča preplašenih ljudi. Ker je vojska imela svoj štab v sosednji vasi, je o napadu zvedela šele »post festum«. Vaščani so jim postregli s točnimi informacijami glede dogodkov, ki so se odigrali v vasi, vendar je ta nenaden in glede priprav povsem nezapažen napad na metropolo Loške doline še nekaj dni ostal uganka. Sovražnik je prišel iz Rakeka, najbližje stalne postojanke, bil pa je to udarni bataljon izdajalca Vuka Rupnika, rekrutiran po večini iz najbolj zagriženih domačinov, ki so se vključili v belo gardo še v času italijanske okupacije. Le-ti so vodili o življenju in o vsakem posamezniku na osvobojenem ozemlju Loške doline točno evidenco. Vedeli so, da štab odreda ni več v Starem trgu ampak v neki drugi vasi, vedeli so, da deluje v sosednji vasi že dalj časa partijska šola, znano pa jim je bilo tudi, da je s tem sam Stari trg ostal povsem brez orožja, ker niti partizanska bolnica ni imela

vojaške zaščite. Nadvse jih je peklo dejstvo, da tu že nekaj dni dela partizanska srednja šola, ki so jo želeli že pri prejšnjih vdorih uničiti, na živce pa jim je šla tudi osnovna šola. Za največje predrznost so smatrali, da jim obe vzgojni ustanovi takorekoč pred nosom zastrupljata najmlajše z idejami,

sluteč, je v neučakani lhti sprožil strel, nato še enega, potem pa je zaregljala še strojica. To so bili prav tisti trije veseli fantje, ki so me vabili v družbo, ko sem hitela v šolo. Presenečeni so si ob cesti poiskali zaklonišče, vendar je najmlajši med njimi obležal smrtno zadet. Ti strelci so rešili kolega

ZORA JANEŽIČ-VIVOD

nazije. Ker našega kolega niso poznali, so zahtevali od njega legitimacijo. Pokazal jim je lažno osebno izkaznico, kjer je pisalo, da je po rodu Tržčan. To je sicer nekoliko ublažilo njihov sum, ker pa so ga zajeli na pragu gimnazije, ga niso izpustili. Kolona domobrancev z jetniki je sprva krenila nazaj po

istí poti skozi gozd, zaradi varnosti. Sele pozneje so se opogumili ter stopili proti Cerknici na glavno cesto. Za njo se je takoj vtila gosta gruča šolskih otrok, ki pa so jih domobranci surovo odganjali nazaj. S sklenjenimi rokami in s solzami so prosili rahlje: »Dajte nam je škoda krogle, dobra bo kar vrvi!« Dolgo so še tekli otroci za žalostnazaj naše učitelje! Dekletcu, ki je pokleknilo pred komandanta v cestni prah in prosilo za svojo upravnim sprevedom, dokler ni le-ta utonil v teminah gozdov Križne gore.

dihi od sosedov žalne obleke, kakor se spodobi za pogreb, ker sta bili prepričani, da sem med njimi tudi jaz. Zalostna in težka je bila njuna pot proti Loški dolini, vsepovsod sta spraševali o podrobnostih dogodkov, ki so se odigrali v Starem trgu v jutranjih urah, vendar jima s točnimi podatki ni mogel postreči nihče. Ko sta krenili na stezo, ki preko Križne gore vodi v dolino, sta zagledali krvavo žensko truplo. Prepoznali sta šolsko upraviteljico Štefko Prešeren, ležala je tik ob robu gozda s prestreljeno glavo. Globoko pretresemi sta preiskali še sosednjo okolico, vendar drugih mrtličev ni bilo. Sele ko sta prišli v Stari trg, sta tam zvedeli, da sem tudi tokrat srečno ušla smrti.

Vsa v cvetju je ležala pokojna Štefka na mrtvaškem odru v pisar-

strogro kontrolo domobrancev je sam cvet. Njegov grob je še danes grob neznanega junaka.

In kaj je bilo potem z menoj, ki po dvajsetih letih odgrinjim pepel davnine, ki je zasul te nepozabne spomine? Tla v Loški dolini so mi po tem zadnjem vdoru postala prevroča, zato sem se takoj stavila na razpolago prosvetnemu odseku Notranjskega okrožja, ki je takrat imel sedež v Osilnici pri Cabru na Kočevskem, s prošnjo, da me premostijo na drug, varnejši kraj. Dodeljena sem bila na gimnazijo v Metliko, kjer sem poučevala do osvoboditve. V Beli krajini sem večkrat srečala prof. Jožo Kerin. Pravila mi je, da jo je novica o napadu na gimnazijo v Starem trgu prestregla na poti, zato se je vrnila v Belo krajino, kjer je do konca vojne poučevala na gimnaziji v Semčiču. Pozneje sem izvedela, da je tov. Ivančeva prispela v Stari trg in tam tudi ostala pri svojem bratu zdravniku. Pridno se je udeleževala v ilegalnem prosvetnem delu, kajti še mnogokrat je zalila to izmučeno dolino temna reka gorja, še se je glasil iz požganih domov jok novih sirot, še je močila njena rodna tla kri mučenikov, dokler ni iz nje vzcvetela prečudovita roža dokončne, prave svobode.

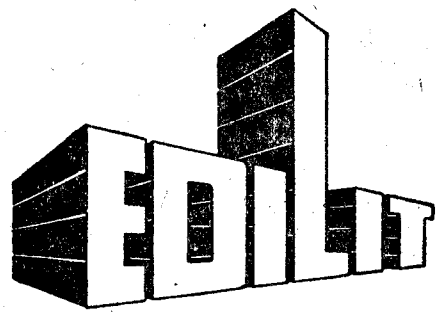
KONEC

Ob 20-letnici napada na partizansko gimnazijo v Starem trgu pri Ložu

ni svoje šole, ki jo je že vrsto let iztovarila svoje mlado življenje. Ob njeni krsti je jokala vsa dolina, celo naši najhujši sovražniki niso ostali ravnodušni. Kar je bilo še omahljivec in mlačnežev, vse je popeljalo ta tragična smrt na pravo pot. Tudi SNOS je poslal vzorni učiteljico pisemno priznanje, čeprav ni mogel slutiti, da ga nikoli ne bo videla. Prav na dan pogreba je prinesel kurir iz Bele krajine, zibelke naše ljudske oblasti, lepo izdelano diploma kot pohvalo za najboljše urejeno fazstavo v preteklem šolskem letu v okviru tekmovanja, ki ga je SNOS razpisal za vse šole na osvobojenem ozemlju. Njen grob so po osvoboditvi svojci prekopali in sedaj počiva v Ljubljani.

Tudi usoda prof. Bufoņa je bila težka. Ko so ga strpali v ljubljanske zapore, so pričeli z ugotavljanjem njegove identitete. Ker je videl, da ml gre za glavo, je simuliral vnetje slepiča. Odpeljali so ga v bolnico, ga operirali, potem pa še dolgo zadrževali na osnovi lažnih zdravniških diagnoz v bolniški osterbi, dokler ni živ in zdrav dočakal svobode. Učiteljico Benčinovo so domobranci dobro poznali in je bila pri njih črno zapisana. S pomočjo neke vplivne intervencije pa se ji je posrečilo, da je ostala kar na Rakeku v nekakšni konfinaciji. Pod

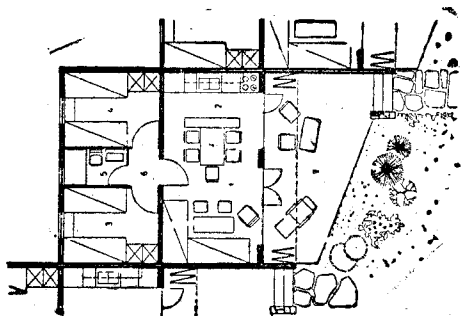
Konstruktivsko podjetje

PARMOVA 53

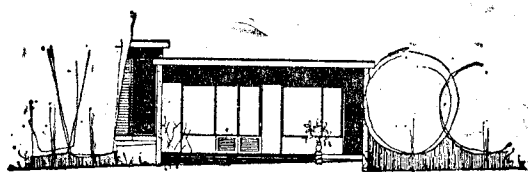
TELEFONI: 32-506, 36-379

LJUBLJANA

IZDELUJE MONTAŽNE HIŠE IZ LESA IN SIPOVEKSA.

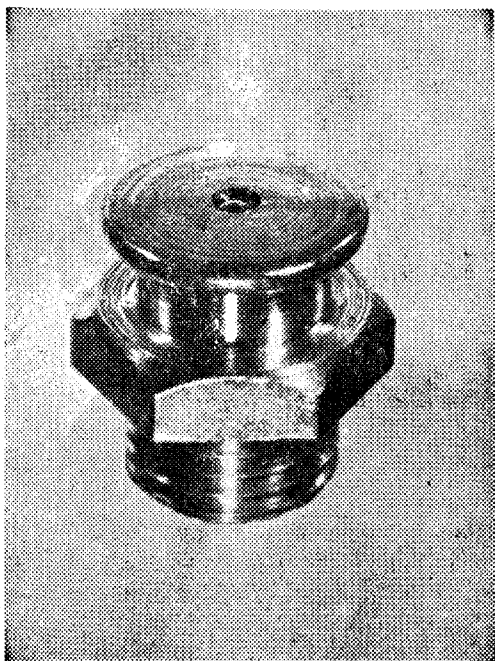
KDOR SI ŽELI WEEKEND NA MORJU MU NAJCENEJE OMOGOČAMO. OGLEJTE SI WEEKEND HIŠICE, KI JIH NAŠE PODJETJE IZDELUJE V NASELJU PALEGRIN PRI UMAGU.

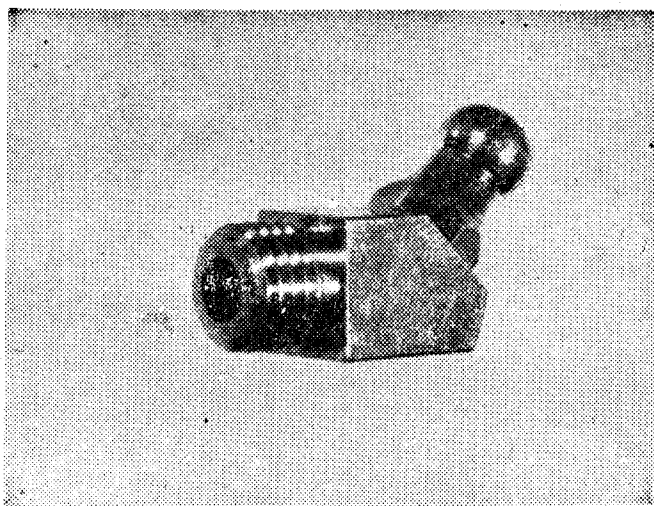
APRILA 1965 BO NARED IN VSELJIVIH VEČ TIPOV WEEKEND HIŠIC. POHITITE Z NAROČILI IN VPLAČILI. CENE ZA HIŠICE Z VSEM KOMFORTOM IN PLAČANIM KOMUNALNIM PRISPEVKOM OD 2,235.000 DALJE.

Elektro livarska
industrija Trbovlje

ELIT

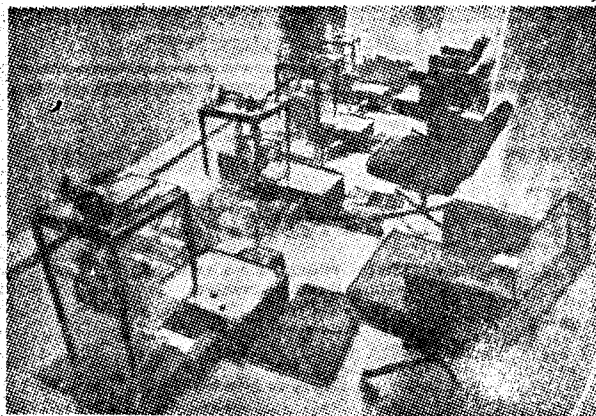

čestita delovnim ljudem ob obletnici II. zasedanja AVNOJ

PROIZVODNI PROGRAM:

- TEKALEMIT VEZALKE
- INŠTALACIJSKI MATERIAL ZA KABELSKÉ VODE
- ARTIKLI ZA ŠIROKO POTROŠNJO
- ODLIVANJE BARVNIH KOVIN

Podjetje DROGERIJA
v Ljubljani je odprlo
salon PEDIKURE
v drogeriji DANICA
na Trubarjevi cesti 21
SE PRIPOROČAMO!

Trgovsko podjetje SEVNICA

ČESTITA OB DNEVU REPUBLIKE VSEM DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM

PRODAJA VSEH VRST TRGOVSKEGA BLAGA V SVOJIH POSLOVALNICAH

Trgovsko podjetje »DELIKATESA«

JESENICE

PRIPOROČA CENJENI OBISK V SVOJIH POSLOVALNICAH NA JESENICAH, KJER BOMO NAŠE KUPCE SOLIDNO IN HITRO POSTREGLI.

RIBARNICA — SAMOPOSTREŽNA POSLOVALNICA.

Trgovsko podjetje »PETROL«

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 2

ZA VAŠE VOZILO DOBITE NA NAŠIH BENCINSKIH SERVISNIH NAJUSTREZNEJŠA GORIVA IN MAZIVA.

10-LETNICA TRGOVSKEGA PODJETJA

»MURKA« V LESCAH

Gorenjci in vsi, ki kot turisti ali kakorkoli pridejo na Gorenjsko, radi zavijejo v trgovino trgovskega podjetja »Murka« v Lescah. Dobra postrežba in kvalitetno blago, sta temu vzrok in celo ne samo to, ne majhno vlogo za zadovoljitev potrošnika imajo tudi lepi, čisti in moderni lokali.

Podjetje ima danes prodajalne tudi izven Lesca v Radovljici, na Bledu in drugod. Začelo je trgovati 11 članov kolektiva in ustvarilo pred desetimi leti skoraj sto milijonov prometa. Že ta številka je znatno preseгла plan, ki so ga tudi vsa naslednja leta stalno presegali in se v zadnjem letu že približali milijardi. Trudijo se, da bi nudili potrošniku vse, kar potrebuje v bogati izbiri.

Kolektivu želimo ob 10-letnici še veliko uspehov.

TRGOVSKO PODJETJE

GASILSKA OPREMA

LJUBLJANA, LEVSTIKOV TRG 7

tel. 20-102 s svojim skladiščem v Mariboru, Koroška 12, tel. 22-608

vam nudi bogato izbiro vsakovrstnega gasilskega orodja in opreme. Posebno priporočamo vse vrste gasilskih aparatov, motornih črpalk, tlačne in sesalne cevi s spojkami, zaščitno opremo, uniforme (po meri ali konfekcijsko), jstevse itd. Po želji dobavljamo tudi avtomatske javljalne naprave, stabilne naprave za gašenje in gasilske avtomobile.

Pri svojih nakupih se poslužujte našega podjetja kjer boste postreženi hitro in solidno.

Občinska skupščina Sevnica

s političnimi
in
množičnimi
organizacijami

ČESTITA VSEM PREBIVALCEM, DELOVNIM KOLEKTIVOM
OB 21. ZGODOVINSKI OBLETNICI II. ZASEDANJA AVNOJ
V JAJCU, KJER SO BILI POLOŽENI TEMELJI NOVI JU-
GOSLAVIJI

Veletrgovina KOLONIALE

MARIBOR, Einspielerjeva 46

ČESTITA VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM IN POTROŠNIKOM
OB PRAZNOVANJU DNEVA REPUBLIKE

TRGOVSKO MREŽO IN POTROŠNIKE ZALAGAMO Z ŽIVILI,
GOSPODINJSKIMI POTREBŠČINAMI IN KOLONIALNIM BLAGOM

Zavarovalnica KRŠKO

čestita delovnim ljudem ob obletnici
II. zasedanja AVNOJ v Jajcu
DELOVNIM LJUDEM NUDIMO
VSE VRSTE OSEBNIH
IN IMOVINSKIH ZAVAROVANJ,
ZAVAROVANJA PROTI VLOMU
IN POŽARU

TRANSPORT Videm-Krško

čestita delovnim ljudem
za dan republike — z najboljšimi
željami v 1965. letu

OPRAVLJAMO TOVORNE
PREVOZE
Z MOTORNIMI VOZILI

MARIBORSKA PLINARNA MARIBOR

čestita vsem potrošnikom plina, po-
slovnim prijateljem in delovnim lju-
dem ob praznovanju dneva republi-
ke in želi mnogo delovnih uspehov
v nastopajočem 1965. letu

ELEKTRO CELJE POSLOVNA ENOTA KRŠKO VIDEM-KRŠKO

čestita odjemalcem
električne energije
in poslovnim prijateljem
ob praznovanju dneva republike,
ter želi v nastopajočem 1965. letu
vse najboljše

Avtoprevoz

Ivančna Gorica

VRŠI PREVOZ BLAGA
S CESTNIMI MOTORNIMI
VOZILI — VSI SPEDIJSKI
PREVOZI

Ob praznovanju dneva republike
naše iskrene čestitke

OBRTNO KOMUNALNO PODJETJE ŠENTJUR PRI CELJU

ČESTITA OB DNEVU REPUBLIKE

Izdelujemo copate
in lahko obutev
Opravljamo ostalo
komunalno dejavnost

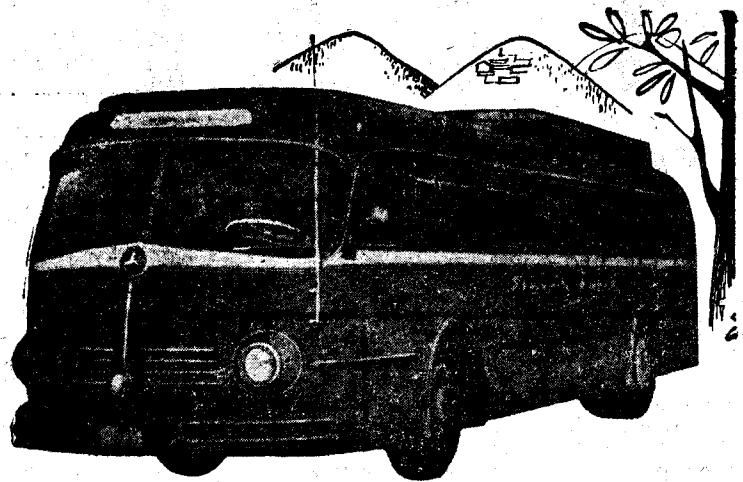
CEMENTARNA

TRBOVLJE

proizvaja cement znamke PC 250
PC 350

apnenčevo moko

izolitne plošče dimenzije 2,5 cm 5 cm in 10 cm

KOLEKTIV

AVTOTURISTIČNEGA PODJETJE

»SLAVNIK« KOPER

Z OBRATOM

ISTRA AUTO UMAG

ŽELI VSEM DELOVNIM LJUDEM NAJLEPŠE PRAZNOVANJE DNEVA
REPUBLIKE IN NOVEGA LETA, VSEM POTNIKOM SREČNO VOZNJÓ

TRGOVSKO PODJETJE

»ISTRA-BENZ« KOPER

čestita delovnim ljudem in
poslovnim prijateljem za 21.
obletnico II. zasedanja AVNOJ
v Jajcu

V novem 1965. letu želimo de-
lovnim organizacijam in vsem
delovnim ljudem Jugoslavije
najlepše želje za napredek

Kopitarna Sevnica

čestita vsem delovnim ljudem
in kolektivom ob 21. obletnici
zgodovinskega II. zasedanja
AVNOJ v Jajcu

Proizvajamo:
kopita,
pete

Kupujemo:
rezan les
gabra,
jelše,
lipe v vseh količinah

PODJETJE

»Adria aviopromet« Ljubljana

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE,
POSLOVNIM PRIJATELJEM IN VSEM KORISTNIKOM
NAŠIH USLUG OB 21. OBLETNICI
II. ZASEDANJA AVNOJ V JAJCU

V NOVEM LETU ŽELIMO CENJENIM POTNIKOM
PRIJETNEGA POČUTJA PRI USLUGAH
NAŠEGA PODJETJA

Modno perilo, prsnike — nedrčke, pa-
sove za damske nogavice, steznike,
korzete, moške kravate in ovratne
rute proizvaja iz najkvalitetnejših
domaćih in uvoženih surovin v mo-
derni in preizkušeni kvaliteti.

PRI NAKUPU PAZITE NA ZNAK KVALITETE

Občinska skupščina Trbovlje z družbenimi in množičnimi organizacijami

čestita delovnim ljudem in kolektivom ob prazniku
dneva, republike želež plodnih uspehov v 1965. letu

»Kovinarska«

TOVARNA INDUSTRIJSKIH NAPRAV,
LADIJSKE OPREME IN KONSTRUKCIJ

Krško

čestita ob 21. obletnici II. zasedanja
AVNOJ v Jajcu ter želi delovnim ko-
lektivom in poslovnim prijateljem vse
najboljše v letu 1965.

Splošno trgovsko podjetje

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

čestita vsem cenjenim potrošnikom
za dan republike in želi
mного uspeha v 1965. letu

Mizarska produktivna zadruga

SEVNICA — Slovenija — tel. 34

IZDELUJE IN DOBAVLJA: stilsko, luksuzno in moderno pohištvo

Sprejema v delo vso opremo za upravne zgradbe,
hotele, vile in ostale društvene prostore

IZDELAVA PRVORAZREDNA! Na vašo željo vam je na razpolago naš arhitekt
z nasveti in načrti.

TRGOVSKO PODJETJE NA VELIKO

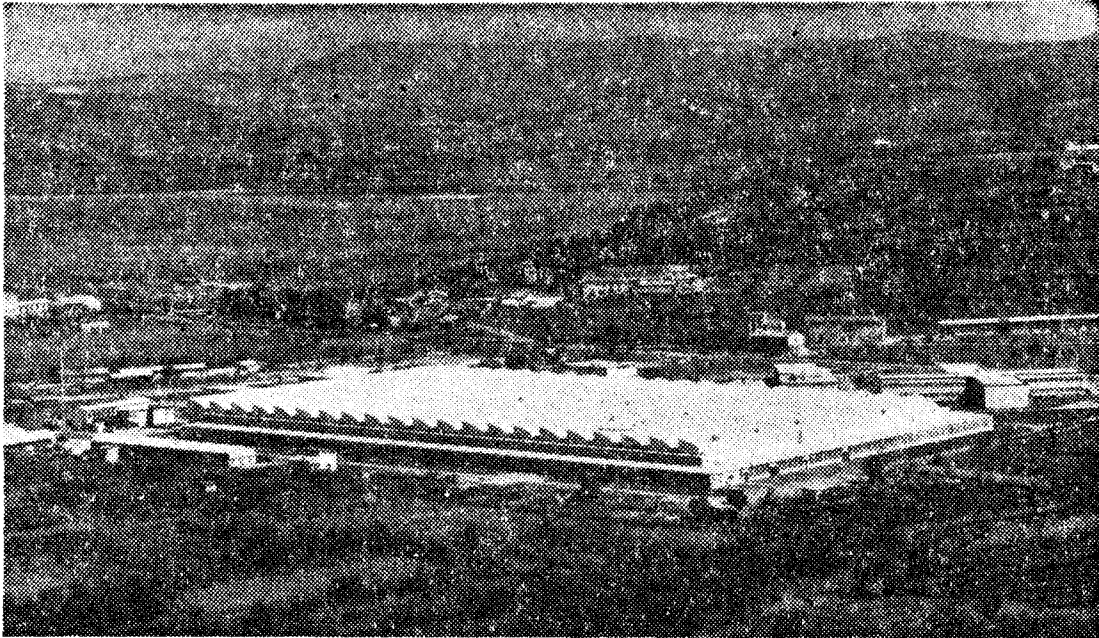
»PANONIJA« — Ptuj

priporoča trgovski mreži svoja bogato založena gro-
sistična skladišča prehrane, galanterije, tekstila in
železnine

Potrošnikom priporočamo naše maloprodajne trgovine v mestu in na območju občine.

DELOVNI KOLEKTIV

OB DESETLETNICI TOVARNE »TOMOS«

Tovarna »TOMOS« v Koprju, dograjena 1958

Delovni kolektiv tovarne TOMOS praznuje te dni svoj prvi pomembnejši jubilej. Preteklo je deset let od 15. novembra 1964, ko je okrajni ljudski odbor v Koprju odločil, da se pristopi k izgradnji tovarne motornih koles v Koprju. S tem odlokom so bili postavljeni temelji sedanega podjetja.

Razlogov za formiranje podjetja je bilo več. Eden najpomembnejših je bilo dejstvo, da je to področje po končni razmejitvi med Jugoslavijo in Italijo ostalo skoraj brez industrije. Prebivalstvo tega področja je bilo poprej po večini zaposleno v industriji Trsta in okolice. Zato je po razmejitvi nastala potreba po izgradnji lastne industrije na tem ozemlju.

Odločitev, da se osnuje podjetje, ki naj bi izdelovalo motorna kolesa, mopede, izvenkrmne motorje in stabilne motorje, je bila za tiste čase precej smela. Takratne potrebe po teh proizvodih so bile na našem tržišču še dokaj majhne, z druge strani pa je bila kupna moč našega prebivalstva takrat neprimerljivo manjša od današnje. Redki so bili tisti državljani, ki so takrat lahko mislili na to, da bi si kupili moped ali celo motorno kolo. Zaradi tega so mnogi, pogosto tudi merodajni ljudje, prerokovali, da bodočih proizvodov podjetja ne bo mogoče prodati, ker ne bo dovolj kupcev. Kljub temu pa je bilo po prvotnem programu predvideno za današnje pojme prav smešno nizko število proizvodov:

12.000 mopedov	3.600 motociklov
6.000 scooterjev	2.000 prigradnih motorjev

Iz istih razlogov so merodajni krogi tudi smatrali, da bi bilo bolje graditi manjše podjetje ali pa izgradnjo opraviti postopno. K sreči so prevladale naprednejše koncepcije, ki so napovedovale hiter in širok razmah motorizacije v Jugoslaviji. Sedanje stanje na tržišču v celoti dokazuje pravilnost takratnega širšega gledanja.

Izgradnja podjetja je potekala v letih 1955 do 1959. Kljub vsem odobritvam in soglasjem za gradnjo pa je bila pot od zamisli do realizacije težka. Večkrat so se v tem obdobju dela ustavila. Čakati je bilo treba na kredite za nadaljnjo gradnjo in opremo. Razen gradnje objektov je v tem času stekla tudi proizvodna dejavnost. Od firme Steyr-Daimler-Puch, od katere je TOMOS kupil licenco za proizvodnjo omenjenih proizvodov, je tovarna v začetku prejela sestavne dele ter sestavljala vozila. Takrat še ni bilo lastnih poslovnih prostorov. Delavnice TOMOS so bile v skladiščih Luke — v sedanji prosti coni — tehnične in upravne službe v Bertokih in v zgradbi podjetja Vino Koper. Kljub mnogim težavam, neustreznim prostorom, pomanjkanju kadra in stanovanj za člane kolektiva je bil takratni mali kolektiv

Dobri terenski vozili sta »TOMOS« Spaček in moped »Colibri«

prežet z željo, da čimprej osvoji domačo proizvodnjo. Le-ta je bila osvojena v letu 1959 v sedanjem proizvodnem obratu.

Razvoj motorizacije v svetu je nakazoval spremembe v proizvodnem programu. Padec prodaje težjih motorjev na vseh tržiščih je kazal, da bi drago osvajanje le-teh ne bilo umestno, zato naj bi se tovarna preusmerila v dodatno proizvodnjo stabilnih motorjev, črpalk in izvenkrmnih motorjev. Vsi ti proizvodi so bili pred tem že konstruirani v tovarniškem razvojnem oddelku. Že prvi rezultati na tržišču so pokazali, da so proizvodi dobri ter da ustrezajo potrebam in okusu naših kupcev.

Proizvodnja glavnega izdelka TOMOS, to je moped, je bila naslednja:

leta 1955	100 komadov
leta 1956	1.712 komadov
leta 1957	7.335 komadov
leta 1958	3.718 komadov
leta 1959	17.140 komadov
leta 1960	31.930 komadov
leta 1961	27.236 komadov
leta 1962	27.756 komadov
leta 1963	35.023 komadov
leta 1964 - predvideno	38.000 komadov

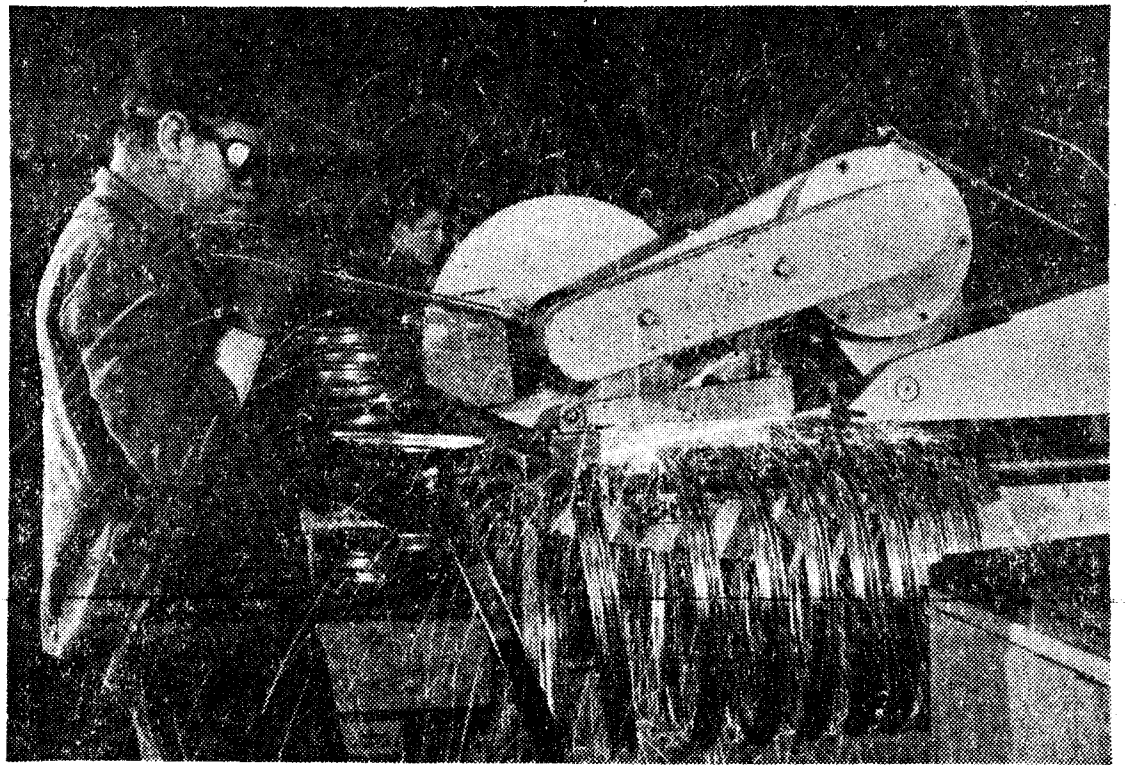
Iz proizvodnih števil je razvidno, da se proizvodnja veča iz leta v leto.

Izgradnja podjetja je bila zaključena v letu 1959 in s 1. 7. 1959 je bilo podjetje konstituirano in predano kolektivu v upravljanje. Prehod od podjetja v izgradnji v podjetje z redno proizvodnjo in vso problematiko, ki le-to spremlja, ni bil ravno lahek. Obdobje med leti 1959 in 1962 je bilo dokaj burno. Zaostritve med organi samoupravljanja in vodstvom podjetja so privedle do zamenjave nekaterih dotedanjih vodilnih oseb. Vse to ni ostalo brez odraza na proizvodnost in finančno situacijo podjetja. Po dokaj lepem proizvodnem rezultatu v letu 1960 je tovarna TOMOS v letih

1961 in 1962 zabeležila občuten padec. Rezultat takšnega poslovanja pa je seveda tudi našel odraz v močni poslovni izgubi v letu 1962. Po teh pretresih se v zadnjih dveh letih situacija zopet postopoma izboljšuje.

V času od leta 1960 dalje tovarna TOMOS z več ali manj uspeha prodaja vse več proizvodov na inozemskih tržiščih. Že od vsega začetka je tovarna stremela za tem, da se čim bolj uveljavi na področju čvrste valute, to je predvsem v državah zahodne Evrope. Tako sedaj TOMOS prodaja svoje proizvode v mnogih državah, predvsem pa v Nizozemski, Danski, Švedski, Belgiji, Pakistanu, Turčiji, Madžarski, kakor tudi v drugih deželah Evrope, Azije, Afrike in Južne Amerike. Nastopanje na teh tržiščih je od tovarne pogosto zahtevalo hitro prilagajevanje okusu in potrebam teh kupcev. V svojih prizadevanjih pa ni vselej uspela, ker je bila prepočasna ali pa ni dovolj pazila na kvaliteto in stalnost kvalitete proizvodov. Prav na tujih tržiščih je pogosto doživljala najtežje trenutke in to dejstvo je najboljša smernica, ki diktira, da morajo bodoči naporu tovarne vsebovati poleg povečanja proizvodnje predvsem tudi večjo solidnost dela, stalno spremljanje razvoja motorizacije, predvsem pa večjo in vsestransko strokovnost dela. Borba za inozemska tržišča je prav posebno važna danes, ko je od prodaje na teh tržiščih tudi direktno odvisna možnost nabave surovin in delov, ki jih mora tovarna še delno uvažati. Bodoči napor na tem področju bodo usmerjeni predvsem na to, da se na inozemska tržišča prodajo čim večje količine tudi drugih proizvodov, predvsem izvenkrmnih motorjev in črpalk.

Domače tržišče je danes velik potrošnik proizvodov tovarne TOMOS. Komaj po petih letih izgradnje se je podjetje danes znašlo v situaciji, ko ne more več zadovoljiti povpraševanja po svojih izdelkih. Poleg osebnih avtomobilov so prav mopedi danes najbolj iskani proizvod na tržišču. Naloga tovarne je, da skrbi za nadaljnji dvig proizvodnje in odpravi sedanjo situacijo. Tudi črpalka in stabilni motor sta proizvoda, ki sta na tržišču vzbudila precejšnje zanimanje. Njihova uporabnost je predvsem pomembna na področju poljedelstva in gradbeništva. Glede na predstoječi razvoj teh panog je pričakovati, da bodo v naslednjih letih potrebe po teh proizvodih še nadalje občutno rasle. Podobna je tudi situacija pri izvenkrmnih motorjih. Tudi tukaj je pričakovati v naslednjih letih znaten porast prodanih možnosti. V letu

Delo pri strojih

1965 bo TOMOS pričel z izdelavo novega tipa tega motorja, pri katerem bodo odpravljene nekatere pomanjkljivosti, ki jih je še vseboval starejši model.

V letu 1960 je tovarna TOMOS sklenila sporazum o poslovnem sodelovanju s firmo CITROEN. Na osnovi te pogodbe izdelujejo TOMOS in njegovi kooperanti nekatere sestavne dele za osebna vozila te firme. TOMOSU pa daje ta pogodba pravico do izdelave vozil. Realizacija te pogodbe je v začetnem obdobju naletela na izredne težave, vendar pa sedaj vsi naporji že dajejo začetne rezultate. Vsekakor želi TOMOS obseg tega sodelovanja v naslednjih letih še občutno povečati. Prav posebno so pri tem dragocene vse izkušnje in tehnična pomoč, ki jo dobiva TOMOS od firme CITROEN. Tudi ti tovarniški proizvodi so zelo iskani na našem tržišču. Dokaz temu naj bo podatek, da so vozila, kljub zelo zahtevnim naročilnim pogojem, ki jih je postavil TOMOS, dejansko že razprodana za približno dve leti naprej. Vozila so se izkazala kot izredno racionalna in porabi goriva, trpežna in prikladna za jugoslovanske razmere.

Ce strnemo te ugotovitve, lahko vidimo, da nudi sedanji TOMOSOV proizvodni program dovolj solidno osnovo za predvidevanje nadaljnjega razvoja podjetja. TOMOS stoji pred dvema osnovnima problemoma: doseči čim večjo izkoriščenost razpoložljivih kapacitet ter z večjo proizvodnjo ustvariti temelje nadaljnje širitve podjetja. Drugi problem pa je notranja učvrstitev in vsestranska borba za zvišanje kvalitete proizvodov. Kolikor bosta ti dve nalogi uspešno opravljeni, obstajajo vsi izglezi za nadaljnji in še večji uspeh skupnega dela.

Ob koncu pa še prav na kratko primerjajmo sedanje stanje s cilji, ki so bili postavljeni pred desetimi leti ob ustanovitvi podjetja. Ali je kolektiv TOMOSA upravičel zaupanje, ali je TOMOS izpolnil naloge, ki so mu bile zadane? Na to vprašanje lahko TOMOS odgovori pritrdilno. V podjetju je danes zaposlenih preko 2000 delavcev. Vsi ti delavci, njihovi svojci in družine, uživajo sadove skupnega dela. Koper je postal industrijsko in pristaniško mesto. V njegovih šolah se vzgaja primorska mladina v bodoče dobre strokovnjake in upravljavce in mnogi izmed njih bodo naši svoje mesto v tovarni TOMOS ter s svojim znanjem in delom prispevali k nadaljnjim uspehom in rasti tega podjetja. TOMOS je danes že pojem v Jugoslaviji. Prepričani smo, da bomo ob naslednjem jubileju lahko ugotavljali še lepše rezultate in nadaljnji napredek in rast podjetja.

Mehanski obrabi za obdelavo paličastega materiala

Ujeli so nas v Benečiji

Po uspeh volitvah v NOO za zahodnoprimorsko okrožje, ki so bile 10. novembra 1944 v Sedlu pri Kobaridu, sem z ostalimi aktivisti kobariškega okraja pešala preko zahodne Benečije do vasi Kras v vzhodni Benečiji, kjer naj bi bila 12. novembra 1944 konferenca vseh aktivistov zahodnoprimorskega okrožja.

Bilo je hladnega jesenskega dne. Po konferenci smo se razšli. Sestro Nada sva prenočili v precej oddaljenem seniku.

V zgodnjih jutranjih urah so naju prebudili koraki in pritaje-partizanska pesem. Spoznali sva tovariša Lojzeta Ruklija-Kmetiča in Vlada Skubina, oba člana okrožnega komiteja KPS za zahodno primorsko okrožje. Namenjena sta bila v Rezijo, na volitve v NOO. Sestra Nada je nameravala na Tolminsko, jaz pa na Kobariško kot sekretarka agit-prop komisije pri okrajnem komiteju KPS. Krenili smo na pot, proti Jevščku na Matajurju.

Pričelo je rahlo deževati. Tu pa tam so padale snežinke, pomešane z dežjem. Tovariš Vlado Skubin se je namenil po opravkih v Klodiče, mi pa smo pospešili korak v dolino, kjer so nas pričakovali dobri domačini s pečeninim kostanjem.

Nenadoma smo padli v močno sovražnikovo zasedo. Bilo je v bližini vasi Topolovo. V trenutku smo »fasali« nekaj krogel: Kmetič in sestra v roko, jaz pa v nogo. Kazalo je, da nas hočejo zajeti žive. Umaknili smo se v bližnji potok. Plazili smo se vzdolj potoka in že mislili, da smo izven nevarnosti. Toda Nemci so nam pripravili drugo zasedo.

Tičala sem za skalo v vodi in videla, kako so ujeli sestro. V tistem hipu je Kmetič nameril semokres proti meni, kajti nad seboj sva zagledala drugo vojaka s puškomicraljezi, pripravljene za strel. Kmetič naju je hotel rešiti bodočih muk v rokah sovražnikov. Preden je pritisnil na petelina, sem obupano zavpila: »Kmetič, ne!« Trenutek zatem sva se znašla sredi sovražnikovih vojakov, razorožena in nemočna. Važne dokumente sva še pred zajetjem položila pod skale, le Titove znake, katere smo dobili na konferenci, sva še vedno imela na prsih.

Kmetiča so Nemci surovo pretepli, ga vrgli na tla in mu glavo porivali v zemljo. Roke so mu na hrbtu zvezali in mu na rama položili dva zaboja municije. Sestri je postalo slabo od prevelike izgube krvi. Nemeц z rdečim križem na rokavu ji je ponudil tableto, vendar jo je sestra besno odklonila. Kmetiču je kri curkoma lila iz ust. Sama sem imela poln čevljev krvi iz rane na nogi. Začutila sem, kaj nas čaka in postalo mi je žal, zakaj Kmetiču nisem dovolila odrešilnih strel. Izmučeni in prezebli — obleka je zmrznila na naših telesih — smo prispeli v Livek.

Z vseh oken so nas posmehljivo gledali Nemci. V gostilni nam je dobra gospodinja dala toplega čaja s slivovko. Tu so nam dali v roke lopate in krampe. Ko smo prišli pred livško

mlekarno, nam je nemški vojak dejal, da naj seujemo čevlje, ker jih ne bomo več potrebovali.

Sezuli smo se in čakali. Morečo tišino je pretrgal glas Kmetiča. »Daj, povej, ali težko umreš?« me je vprašal skozi zobe. »Ne, ne bojim se umreti!« sem odvrnila. Ze sama misel na mamu, da bo izgubila dve hčerki, je bila strašna.

Nemcem se je zelo mudilo. Odšli smo po Kolovratu do Tol-

mina. Pri vasi Kamno smo krenili na glavno cesto. Na bregu Soče smo se ustavili. Sovražniki so se hoteli še poigrati z nami. Postavili so nas ob debela smrek na robu vode in naperili v nas puške. Glas mi je obtičal v grlu, v očeh sem začutila solze.

Vojaki so svoj namen opustili. Naložili so nas na voz in odpeljali v Tolmin.

Privredli so nas v tolminske zapore in pahnili v mračno, mrzlo, umazano celico, polno sten in uši. Cementna tla so bila tolikanj mlačna, da se nam je obleka, potem ko smo popadali po tleh, odtajala.

Sledila so zaslisevanja, goriški zapori in Ravensbrück. Kmetiča so odgnali v Dachau, kjer je preminil tik pred osvoboditvijo.

MARTA PAHOR-NATAŠA

SPOMINI NA MAUTHAUSEN

9. DECEMBRA 1942 SO NAS NALOŽILI V VAGONE, VEČINO V PTUJU, NEKAJ TUDI V MARIBORU. BILO NAS JE 112, IZ CELJA, SAVINJSKE DOLINE, TRBOVELJ, KOZJANSKEGA, MARIBORA IN PTUJA. ZA POPOTNICO SO NAM DALI NEKAJ KRUHA IN NEKAJ ZABOJEV SUROVEGA KROMPIRJA.

Naslednjega dne pozno zvečer smo prispeli na postajo Mauthausen. Esesovci so nas obkolili in s surovimi »los, los« gnali po cesti proti taborišču. Objela nas je groza, ko so se za nami zaprla velika taboriščna vrata. Vodili so nas na desno, kjer smo ob zidu nekega poslopja stali do jutra.

Zjutraj so nam ukazali, naj se kar v snegu slečemo do golega. Objeko in vse ostalo, kar smo imeli s seboj, smo potlačili v vreče, ki so jih odnesli v neko skladišče. V kopalnici so nas ostrigli in obrili. Po kopanju smo zlezli v jetniško perilo in obleke ter nataknili lesene cokle. V trdi zimski snegu smo krenili preko dvorišča na nasprotno stran taborišča.

Jetniški zdravnik nam je dobrotno dal nekaj navodil za življenje v taborišču. »Poglejte tja,« je ukazal. Sledili smo njegovi roki, ki se je iztegnila proti baraki. »Tam stoji skupina Poljakov na mrazu že dva dni. Oglejte si kupe mrličev, ki so bili omagali med naporno vožnjo in na dvodnevnem prezebanju...«

Življenjski prostor so nam odredili v baraki številka 5, v kateri nas je pričakalo 96 Židov. V majhnem prostoru smo bili obsojeni na trpljenje 203 jetniki.

V baraki 5 smo ostali v karanteni sedem tednov. Na delo nismo hodili in bili smo brez stikov z ostalimi jetniki taborišča, le Židje so hodili na delo. Baraka je imela dva prostora: tagesraum in schlafraum. Prvi, v katerem so kurili, je bil določen za one, ki so gospodovali nad namu in za tiste, ki so se vodilnim prikupili, ostali

smo bili prisiljeni prezebat v nezakurjenem schlafraumu. Tu smo na povelje sedeli po celo popoldne, včasih pa smo morali se- steti tako, da je prvi razkoračil noge, drugi se je pomaknil k njemu in tako naprej. Drugič smo bili po ves dan zunaj, pred barako, v snegu. Hodili smo v krogu in se stiskali drug k drugemu kot čebele v panju.

V bloku so ukazovali starešina, pisar in frizer. Starešina in frizer sta bila jetnika, nemška kriminalca, pisar pa politični zapornik. Starešina in pisar sta imela ves dan opraviti v tagesraumu, frizer pa je nadzoroval schlafraum.

Spali smo na tleh. Ko se je približal čas »počitka«, smo na ukaz stopili eni k steni, drugi pa na sredino sobe in se slekli. Čevlje smo ovili s hlačami in bluzo ter jih položili na tla. Na ukaz smo legli tako, da je prvi položil k steni glavo, drugi noge in tako naprej. Vsak je moral ležati na desni strani. Ko smo polegli po mrzlih tleh, jih dvajset ni došlo prostora. Frizer je kričal, naj se stisnemo. Vendar ni šlo. Nato je skočil preko teles do onih v kotu ter pričel mlati s težko palico. kakršno so včasih imeli mešetarji. Padalo je vsepovsod, po rokah, po glavah, ramah, hrbtih. Tako se je frizer, obut v težke čevlje, pomikal preko ležečih jetnikov do vrat in besno udarjal. Stiskali smo se, vendar je še nekaj jetnikov stalo. Frizer je ponovil svoj sadistično pot preko človeških teles in mlatil, dokler ni zadnji jetnik legel. Če je ponoči moral

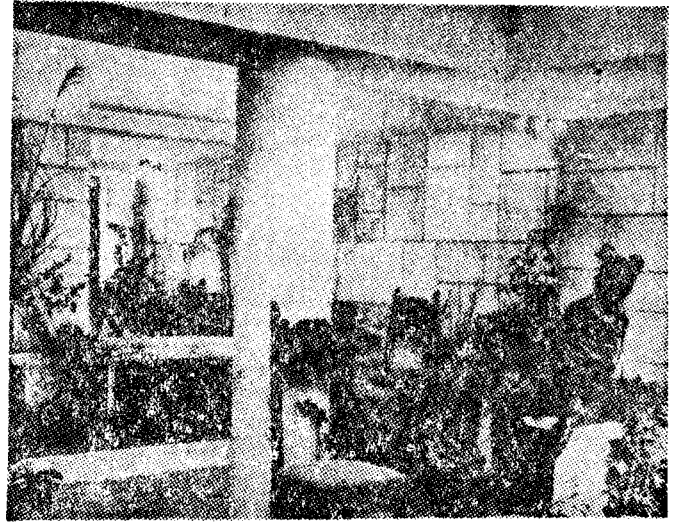
Komunalno podjetje Piran

z obrati »CVETJE« — Portorož, PLAŽA — Portorož in RIVIERA Piran sporoča, da je v Ljubljani na Prešernovem trgu odprlo novo cvetličarno

»Suzana«

Ljubitelji cvetja pa bo sedaj zahtevalo poslovanje nove cvetličarne. Seveda bo »Suzana« prodajalna cvetja vsaj v glavnem klasičnem smislu. Na izbiri — ki bo zares široka — bodo vse znane cvetice, okrasne rastline in zelenje. Naj predvsem poudarimo cvetje iz naših obmorskih krajev. Cvetje, ki ga naročamo v našem življenju za vse različne priložnosti, pa bodo v »Suzani« privlačno aranžirali. Cvetličarna »Suzana« bo aranžirala tudi prostore in lokale podjetij. V teh primerih bo rade volje prevzela tudi nadaljnjo skrb za nego rastlin. Za daljnjo oskrbo v lokalnih in drugih prostorih razstavljenih rastlin bo torej cvetličarna »Suzana« organizirala servisno službo.

K posebnim dejavnostim nove cvetličarne pa lahko dodamo še ureditev nasadov, zasaditev parkov. Vsa taka naročila bo prevzela posebna ekipa, ki bo izdelala načrte za aranžiranje in jih tudi realizirala.

KOMUNALNA BANKA KOPER

RAZPISUJE TRETJE NAGRADNO ŽREBANJE

Razen žrebanja imajo vlagatelji še to ugodnost, da se jim take hranilne vloge obrestujejo po 6,5 % letno.

Vsi vlagatelji, ki so že ali pa bodo do 31. januarja 1965 vložili na hranilno knjižico najmanj 50.000 dinarjev in to vlogo vezali na odpovedni rok nad 12 mesecev, pridejo v poštev pri nagradnem žrebanju, ki bo dne 6. februarja 1965.

ŽREB BO RAZDELIL 32 NAGRAD, IN SICER:

- 1 televizijski sprejemnik
- 3 radijske sprejemnike
- 3 električne gramofone
- 5 transistorskih sprejemnikov
- 5 fotografskih aparatov
- 5 električnih brivskih aparatov
- 10 hranilnih knjižic po 10.000 din

Vloge sprejema Komunalna banka Koper s svojimi enotami v KOPRU, IZOLI, ILIRSKI BISTRICI, PIRANU, POSTOJNI in SEZANI. Odločite se za takšno varčevanje, koristili boste sebi in skupnosti!

